cam, moreſque Judæorum reverſurum, juxta illud D. Gregorii *hom.* 20. *In his omnibus patrum ſuorum carnalium vias ſequuntur, quaſi venenati filii de venenatis parentibus nati.* Prudentius *lib.* 1. *contra Symmachum*:

Ut ſemel obſedit Gentilia pectora patrum
Vana ſuperſtitio, non interrupta cucurrit.
Ætatum per mille gradus tener horruit hæres,
Et coluit quidquid ſibimet venerabile cani
Monſtrarunt Atavi, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit.

Inde noſcitur magna præſumptio contra deſcendentes ex Judæis, ut probant Simanchas *de cathol. tit.* 50. *n.* 11. Solorz. *to.* 1. *de jure Indiar. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 13. Carenas *de offic. Inquiſit. p.* 3. *tit.* 3. §. 5. Tranſmiera *de oblig. rebel. heret. q.* 4. *c.* 9. *n.* 5. Itidem quantum recta educatio in puerili ætate ad virtutem ſervandam, animumque recte inſtruendum faciat: " Educatio (*inquit Seneca lib.* 2. *de ira*) maximam diligentiam, plurimumque profuturam deſiderat: facile eſt teneros adhuc annos componere, difficulter reſcinduntur vitia, quæ nobiſcum creverunt. *Idem de conſolatione ad Helviam, c.* 16. *& ep.* 94. Altius præcepta deſcendunt, quæ teneris imprimuntur ætatibus; ſi præcepta nihil adjuvarent, omnis inſtitutio tollenda eſt; ipſa natura contenti eſſe debemus. Erras, ſi exiſtimas nobiſcum vitia naſci; ſupervenerunt, ingeſta ſunt. „ Et Ariſtoteles *l.* 2. *Oeconom.* late docet, liberos recte educatos a parentibus, per ſanctos, & juſtos mores, bonos merito evaſuros. Et Plutarchus poſtquam ſpeciali libro de educatione liberorum diſſeruit, in vita Themiſtoclis ait: " Themiſtocles, quoniam adoleſcens, feroci, mutabiliq, ingenio videbatur, mirantibus mutatos mores dicere ſolebat, aſperos, & indomitos pullos in bonos equos evadere, ſi quis illis adhibeat diſciplinam, rectamque inſtitutionem. „ Quare in ſanctis litteris, & a Sanctis Patribus ſæpe ſæpius admonentur patres circa educationem filiorum, ut *in c.* 23. *Prov.* ibi: " Ne ſubtrahas puero caſtigationem: cum percuſſeris eum virga, non morietur; tu virga percuties eum, & animam ejus a ſepulchro eripies. *Et iterum c.* 22. ibi: Adoleſcens juxta viam ſuam etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea? *Eccl. c.* 7. *v.* 21. Filii tibi ſunt, erudi illos, & curva illos a pueritia illorum: curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus, dum infans eſt, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ: doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. *Et D. Hieron. in ep. ad Salvianum*, ait: Non eſt parvi apud eum meriti filios bene educare, difficulter eraditur quod nudi animi perbiberunt; lanarum conchilia quis in priſtinum candorem revocet. *Et D. Cypr. l.* 2. *ep.* 1. ait: Quod ſemel imbibimus, difficulter deponimus, nec propoſitum noſtrum facile mutatur? *Et D. Bern. ep.* 113. *inquit*: O quam compoſitum reddit omnem corporis ſtatum, necnon & mentis habitum diſciplina! cervicem ſubmittit, ponit ſupercilium, componit vultum, ligat oculos, moderatur linguam, frænat gulam, ſedat iram, format inceſſum. „ Plura cumulant pro educatione liberorum Cardinalis Sadolet. *in lib. de educ.* Scomborn. *lib.* 1. *polit. c.* 8. Solorz. *tom.* 1. *de jure Indiar. c.* 26. *ex n.* 63. & *embl.* 25. & *lib.* 2. *polit. c.* 27. *ad finem*, Creſolius, *lib.* 2. *myſtag. c.* 3. Valenz. *conſil.* 36. Cupiebat ergo pater in præſenti ſpecie probis moribus, & in recta diſciplina filios erudire, ut ſacris canonibus cavetur. Concilium Tolet. 17. *can.* 8. ubi Loayſas *c.* 1. 30. *diſt.* Conc. Carth. 3. *can.* 14. ibi: *Epiſcopi, & clerici filios ſuos non emancipent, niſi moribus, & ætati eorum conſuluerint, ut peccatis eorum non ipſi graventur.* Concilium Arelat. ſub Carolo *can.* 19. " Ut parentes filios ſuos, & patrini eos, quos de fonte lavacri ſuſcipiunt, erudire ſummopere ſtudeant: illi quia eos genuerunt, & in eis a Domino dati ſunt; iſti quia pro eis fidejuſſores exiſtunt. „ Pariſienſe ſub Ludovico *lib.* 3. *c.* 25. refert Antonius Auguſtinus *in epit. jur. lib.* 10. *tit.* 18.

d *Materno ſolatio.*) Nam filius per triennium ablactandus
3 eſt a matre, quod adeo æquum viſum fuit Diocletiano & Maximiano, ut non aliter matrem de filii alimentis adverſus patrem audiendam reſcripſerint, quam ſi priori vitæ triennio filium ablactaverit, & reliqua educationis officia exhibuerit, *l. nec filium, C. de patria poteſt.* Conſonant lex 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *fori*, lex 3. *tit.* 19. *p.* 4. & triennium lactationis legitimum tempus fuiſſe apud omnes fere nationes, probant Nicolaus de Lira, *in lib.* 1. *Regum, c.* 1. & ibidem Hugo Cardinalis, & Dionyſius, & *in c.* 21. *Geneſis, v.* 8. Abulenſ. Cajet. Lippomanus, Serarius, & Sanch. *in lib.* 2. *Machab. c.* 7. Gaſpar Sanch. *in lib.* 2. *Regum, c.* 1. *n.* 68. Mendoza *in lib.* 1. *Regum, c.* 1. *v.* 22. Franc. Valeſius, *de ſacra philoſoph. cap.* 83. qui allegat Galenum *de tuend. valet.* aliquoſque antiquos Medicos. Cum autem triennium hoc deſideramus; intelligemus duos annos completos, tertium inchoatum, eo quod ex Patribus Gregorius Nicomed. Archiepiſcopus *ſerm. de oblat. Virgin. in templ.* Cedrenus, *in compend. hiſtor.* Nicephorus *lib.* 1. *hiſt. c.* 7. affirmant Deiparam Mariam, quæ ſimul ac depulſa eſt a mammis, templo præſentata eſt, tertium nondum abſolviſſe annum ætatis; ex eis refert P. Sherlogus *tom.* 3. *in Cantica, veſtig.* 36. *ſ.* 8. *fol.* 354. & per illud triennium matres ipſas lacte nutrire debere liberos, non aliis nutriendos tradere, conſtat ex Tacito *de moribus German. c.* 20. ibi: " Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis, aut nutricibus delegatur. „ Favorinus *apud Gellium lib.* 12. *c.* 1. imperfectum, ac dimidiatum matris genus vocat peperiſſe, ac ſtatim abjeciſſe, nec aluiſſe. Illuſtrat Arniſæus, *lib.* 1. *de Repub. c.* 4. *ſect.* 4. *n.* 15. & probant late Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 80. Bernegerus *ad Tacitum q.* 115. Acunna *in c. ad ejus,* 5. *diſt.* quare matrem ſaltem venialiter peccare, quæ proprio lacte filium non nutrit, niſi adſit juſta cauſa, reſolvunt Govar. *de ſponſal.* 2. *p. c.* 8. §. 6. *n.* 13. Rebuff. *ad ll. Galliæ,* 3. *p. in præfat. tit. de conſuet. n.* 47. unde Anna illa ſanctiſſima Helcanæ uxor Samuelem filium propriis uberibus aluit, ut videre licet *ex lib.* 1. *Regum, c.* 1. *v.* 23. ubi plura congeſſit Mendoza, *n.* 3. una enim cum lacte morbos, & mores imbibere infantes ſolent. Hinc per nutricem ebrioſam & ipſe Tiberius ebrioſus factus eſt, & Caligula omnium fere, quos ſol aſpexit, peſſimus tyrannidem ſuam, maleque compoſitos mores non ex parentibus, ſed nutrice improba ſuxit: aliis exemplis illuſtrant Bernegerus *ad Tacitum, d. q.* 115. & plures congeſſit Valeron. *de tranſ. tit.* 3. *q.* 1. ubi varia cumulavit de educatione filiorum, & pupillorum.

4 c *Doloroſus in partu.*) Conſonat Juſtinianus *in l. aſſiduis, C. qui potiores*, ibi: " Quis enim earum non miſereatur propter obſequia, quæ maritis præſtant, propter partus periculum, & ipſam liberorum procreationem. *Nonius Marcel.* ibi: Enixæ dicuntur feminæ intendi, hoc eſt conandi, & dolendi labore perfunctæ, vel quod quibuſdam periculis, quibus implicarentur, fuerint exſolutæ. *Quintilian. declamat.* 338. ibi: Alia eſt horum ratio, quos brevis tranſitus voluptatis fecit parentes; aliter amat quæ peperit, quæ memoriam decem menſium, quæ tot periculorum, tot ſolicitudinum recordationes ad vos judices affert. *Sidonius Appollin. lib.* 4. *ep.* 21. ibi: Eſt quidem princeps in genere monſtrando partis paternæ prærogativa; ſed tamen multum eſt, quod debemus & matribus: pondera illarum, iſtorum ſemina ſumus. „ Quem Sidonii locum Avitus, *lib.* 6. *c.* 8. ita expreſſit:

Semina quæ patris fuerunt, hæc pondera matris
Inſtigunt duros utero turgente dolores.

5 f *Matrimonium.*) Et quamvis pater matre ſit præſtantior ſexu, & dignitate, *l. in multis, ff. de ſtatu homin.* tamen hæc conjunctio non dicitur patrimonium, ſed matrimonium; quod ex eo factum eſſe docet D. Aug. *lib.* 19. *contra Fauſtum*, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat; unde proprium munus mulieris dicitur parere, quia ad hoc natura eam progenuerit, ut fœtus ederet, *l.* 2. *C. de indicta viduit.* & Ulpianus maximum, & præcipuum munus eſſe feminarum reſpondit concipere, & tueri conceptum, *l. quæritur* 14. §. 1. *ff. de ædilit. edict.* ideoque Romani teſtabantur, dum matrimonium contrahebant, quærendorum liberorum cauſa illud contrahere, ut colligitur *ex l. liberorum* 220. *verſ. Prætor, ff. de verb. ſignſ. l. ſi vicinus* 9. *C. de nupt.* Ulpianus *in fragment. tit.* 3. *verſ. liberis.* Illuſtrant Franciſcus Hothomanus *de ritu nupt. cap.* 3. Connanus, *lib.* 8. *comment. c.* 3. *in fine*, Covarr. *in* 4. 2. *p. c.* 1. *n.* 1. Petrus Gregor. *lib.* 9. *ſyntagm. c.* 1. *a n.* 2. & *lib.* 1. *partit. tit.* 12. *c.* 2. Fornerius, *lib.* 3. *rerum quotid. c.* 29. Faber in Papin. *tit.* 9. *princ.* 2. *illat.* 5. Nec diſſimili ex cauſa antiqui bona patrimonium appellarunt, quod ſcilicet patrum munus præcipue verſaretur in quærendis, & parandis opibus, juxta illud Horatii *in arte poet.*

Converſis ſtudiis ætatis, animuſque virilis
Quærit opes, & amicitias, inſervit honori;
Commiſiſſe cavet quod mox mutare laboret.

Ob robur majus ſexui conceſſum, & quia cum minori ſexus, & pudicitiæ periculo inter homines converſentur, & negotiari facilius poſſint; nam ut ait Ovidius *ep.* 18.

Ut corpus tenerum, ſic mens infirma puellis,
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.

Unde etſi major pars bonorum a matre obveniat, nihilominus totum patrimonium appellatur, *l.* 3. §. *bonorum, ff. de bonor. poſſeſſ. l. ſi quis ſtipulatus* 11. *in fin. ff. de verb. oblig. princ. Inſtit. de rerum diviſ.* notavit Fornerius *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 18.

6 g *Cujus ſequitur familiam.*) Filios enim eſſe in patris, non matris poteſtate notum eſt, *l.* 3. & 4. *ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni, l. illud* 4. §. *ad teſt. ff. de bonor. poſſ. contra tab. l. nulla, ff. de ſuis, & legit. l.* 38. *in princ. ff. de furtis,* §. *feminæ, Inſt. de adopt.* Faber *in juriſprud. tit.* 8. *princ.* 4. *illat.* 10. Balduinus *ad ll. Romuli, c.* 17. Connanus *lib.* 2. *comment. c.* 13. Revardus *ad ll.* 12. *Tabul. c.* 3. & patris familias ſequuntur, §. *itaque, Inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ. l. cum legitimæ, ff. de ſtat. homin.* cujus etiam ſequitur originem, *l.* 3. *C. de mancip. & orig.* & illius gentilitia induuntur, *l. nomen, ff. de manumiſſ. teſtam. l. feminæ, ff. de Senator. l.* 1. *C. de dignit. lib.* 12. *l.* 101. *C. Theod. de Decur.* licet quoad ſtatum, & conditionem filius matrem ſequatur, ut late probavi *in c. fin. de ſervis non ordin.*

7 h *Inſidientur illis.*) Supponit Pontifex, quod Ulpianus docuit *in l. ſi diſceptatur, ff. ubi pupillus*, ibi: *In cauſæ cognitione vitandi ſunt, qui pudicitiæ impuberis poſſunt inſidiari.* Præcipue cum facile parentum, imo & domeſticorum mores in filios tranſeant, juxta illud Juvenalis *ſatyr.* 14. *Si natura juvet, velocius, & citius nos corrumpunt vitiorum exempla domeſtica.* Plinii *in Panegyr. Non tam imperio illi opus eſt, quam exemplo.* Unde ajebat Poeta:

Ut viret in foliis hauſtus radicibus humor,
Ita patrum in filios abeunt cum ſemine mores.

D. Hieron. *ep.* 15. *ad Letam*, ait: *Nihil in te videat filia, quod ſi fecerit, peccet: mementote vos parentes virginis; eam magis exemplis doceri poſſe, quam voce.* Juvenalis *ſatyr.* 14. ibi:

Nihil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangant,
Intra quæ puer eſt, procul hinc, procul inde puella.

Notavi *in Can. Conc. Illib.* Mortuo autem patre, & matre ad ſecundas nuptias tranſeunte, apud quem debeant filii defuncti educari, ad praxim exponunt Leon *tom.* 2. *deciſ.* 201. Cabedo, *tom.* 1. *deciſ.* 99. Valenzuela *conſil.* 36.

8 i *Ali debeant.*) Sicut in animalibus filiorum educationem, & eos alendi neceſſitatem inſtinctus, ſeu impulſus naturalis indixit; ita ſimiliter in parentibus obligationem alendi liberos ex naturali jure provenire certum eſt, *l.* 1. §. *jus naturale, ff. de juſt. & jure, l. ſi quis a liberis* 5. §. *parens, ff. de aſſign. liber. l.* 3. & 4. *ff. de alend. liber. l. un.* §. *taceat, C. de rei uxor. l. non ſolum* 8. §. *ipſum, C. de bonis, quæ lib. c. jus naturale,* 1. *diſt. l.* 2. *tit.* 1. *p.* 1. late probant Fortunius Garcia, *in d. l.* 1. §. *jus naturale*, Petrus Faber, *lib.* 2. *ſemeſtr. c.* 1. Valentia *tom.* 3. *tr.* 3. *de liberis & poſth. c.* 1. dicemus *in c. cum haberet, de eo qui duxit.*

COMMENTARIUM.

9 Regulariter olim facto divortio, apud patrem morari, & educari liberi ſolebant, tum propter jus patriæ poteſtatis, tum ut ab eo alerentur; & ſi uxoris cauſa divortium interceſſiſſet, maritus propter ſingulos liberos, ex matrimonio ſcilicet communiter ſuſceptos, totidem ſextas partes dotis retinere poterat; non tamen plus quam tres ſextas partes, ideſt unam ultra dimidiam partem dotis. Ulpianus *in fragmentis, tit.* 6. Paulus *lib.* 2. *ſent. tit. de dot. l. un. C. de rei uxor. act.* Cicero *in Topicis*, ibi: *Si viri culpa factum eſt divortium, etſi mulier nuntium remiſit, tamen pro liberis manere nihil oportet.* Ubi Boetius. Illuſtrant Revardus, *lib.* 4. *variar. c.* 13. Pichardus, *in* §. *fuerat, n.* 70. *inſtit. de act.* Cujacius *ad Ulpianum, in d. tit.* 6. Grotius *in floribus, ad tit. de divortiis*, Briſſonius, *lib.* 5. *de formulis.* Petrus Barboſa, *in l. poſt dotem* 40. *n.* 5. *ff. ſolut. matrim.* & differentias inter hanc retentionem, & alias ob res amotas, & ob mores, erudite, ut ſolet, explicat eruditiſſimus Ramos, *in ſchediaſm. ad leg. un.* §. *taceat, Cod. de rei uxor. act.* nec matri relinquebantur filii, niſi minores, cum adhuc ſub mamma eſſent, *l. penult.* juncta Gloſſa ibi, *C. de patria poteſtate.* Senſim poſtea inolevit, ut pro ſexu diviſio fieret, ut patri mares, matri feminæ traderentur: ex juſtis tamen cauſis veluti ob ſuſpectos patris mores, utriuſque ſexus liberi, quantumvis exuberes, ſoli matri tradebantur, ſine diminutione patriæ poteſtatis, *l.* 1. §. *verum, l.* 3. §. *etiamſi, ff. de liber. exhib.* Poſtea Imperatores Dioclet. & Maxim. *in l. un. C. de divortio facto*, totum hoc negotium arbitrio judicis commiſere, qui æſtimare debet, quid utilius, commodiuſque ſit liberis. Imperator Juſtin. *in auth. ſeq.* poſt d. leg. unicam, hanc quæſtionem paulo exactius decidit, dum diſponit, ut ſi patris culpa divortium ſecutum ſit, & mater ad ſecundas nuptias non tranſierit, liberi apud eam educari debent impenſis patris: ſi vero culpa matris ſolutum ſit matrimonium, apud patrem nutriantur impenſis matris locupletis, quam conſtitutionem explicant Cujac. & Richerius ibi. Unde inſpecta ea conſtitutione, etiam ſecluſo fidei favore, in præſenti ſpecie filius educandus erat penes patrem; nam cum ob culpam mulieris, quæ noluit converti ad fidem catholicam ſimul cum marito, ſecutum eſſet divortium, etiam quoad vinculum, ex notatis *in can. Conc. Illib.* & traditis *in c.* 4. *de divort.* ideo penes patrem filius educandus, & alendus erat. Huic rationi juris aliam adjunxit Gregorius in præſenti, deductam ex fidei favore, cujus intuitu etiam in Conc. Tolet. 17. *can.* 8. relato *in c. Judæorum* 28. *q.* 1. jubetur, ut ab infidelibus ſervis Chriſtianorum filii auferantur, ne eorum perfidiæ involvantur, ibi: *Judæorum filios, vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum conſortio ſeparari decernimus.* Notavit Sahabedra *in chron. Goth. capite* 19. proſequuntur Vaſquez, *tom.* 2. *in* 3. *p. diſput.* 155. *cap.* 4. Simanchas *de cathol. cap.* 29. Diana *part.* 8. *tract.* 1. *reſol.* 12. Narbona *de ætate, anno* 7. *q.* 10. Quid obſervetur facto divortio ex alia cauſa, veluti ſævitiæ, exponit Valenzuela, *conſil.* 41.

TITULUS XXXIV.

De voto, & voti redemptione.

CAPUT PRIMUM.

Alex. III. *Exon.* a *Epiſcopo.*

De *b* peregrinationis quoque votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel aliud pro neceſſitate impleri, tibi reſpondemus, quod ab ejus, qui præſidet, dependet arbitrio, ut conſideret diligentius, & attendat qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis ſcilicet, an id ex infirmitate, ſeu affluentia divitiarum contingat: utrum peregrinatio an recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & ſecundum hoc debet inde diſpenſare.

NOTÆ.

1 a *Exonienſ.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & poſt Concilium Lateran. *p.* 35. *cap.* 3. ubi additur, *pars capitis Meminimus*, forſan quia refertur in præſenti pars textus *in capit. meminimus, qui clerici, vel vov.* De Exonienſi diœceſi plura adduxi *in c.* 6. *de filiis presbyt.*

2 b *Peregrinationis.*) Ad loca videlicet ſacra, necnon reliquias Martyrum; omni enim tempore in Eccleſia uſitatas invenio fidelium peregrinationes ad loca ſacra, & Sanctorum reliquias, inter quas præcipua fuit Hieroſolymitana, quam valde commendat D. Hieronymus *ep.* 27. *ad Euſtochium*, ibi: *Cujus enim gentis homines ad ſancta loca non conveniunt?* Et magni fecit *in ep.* 19. *ad Paulam*, adducto D. Pauli exemplo, qui illuc ſepulchri Dominici viſendi cauſa conceſſit, ut patet ex *epiſt.* 2. *ad Galatas*, & *cap.* 20. *Actuum Apoſtol.* Celebris etiam fuit peregrinatio ad limina Apoſtolorum, atque illuc ex omnibus provinciis concurſum fieri, refert Nicolaus I. *ep.* 2. *ad Michaelem Imperatorem*: & omni tempore celeberrima fuit peregrinatio Compoſt. ad corpus D. Jacobi, de qua agitur *in c. propoſuit* 4. *de conſecr. Eccleſ.* & in Gallia frequenter fiebant peregrinationes ad Eccleſiam ſancti Martini Turonenſis, & ſancti Saturnini Toloſæ, ut conſtat ex Concilio Cabilon. ſub Carolo, *canon.* 44. & 45. Plura de his peregrinationibus ad Martyrum reliquias congeſſit Ferrandus *in diſq. reliq. lib.* 2. *cap.* 3. *artic.* 6. *per totum.* Et de his peregrinis accipiendus eſt Fridericus *in conſtit. relata in capit.* 1. *de teſtament. in* 5. *compil.* juncto ibi Cironio. Confluebant enim Chriſtiani ad Sanctorum reliquias, velut ad oraculum, & controverſiarum, & criminum detegendorum cauſa, ut de templo B. Felicis narrat D. Auguſt. *ep.* 137. ibi: " Elegi aliquid medium, ut certo placito ſe ambo conſtringerent ad locum ſanctum ſe peregrinaturos. Multis notiſſima eſt ſanctitas loci, ubi B. Felicis Nolenſis corpus conditum eſt, quo volui ut pergerent, quia inde nobis fidelius ſcribi poteſt quicquid in eorum aliquem divinitus fuerit propalatum. „ Sic etiam Euſebius *lib.* 6. D. Hieronymus *de ſcript. in Alex.* teſtantur, ſanctum Alexandrum peregrinatum eſſe Hieroſolymam ad videnda loca ſancta. Alia de his peregrinationibus cumularunt Gretheſerus *lib.* 1. *peregr. ex c.* 2. *uſque ad* 12. Theophilus, *tom.* 15. *in Heterocl. punct.* 3. *in principio.*

COMMENTARIUM.

Ex hac Alexandri deciſione ſequens deducitur aſſertio: *Vota poſſunt eleemoſynis redimi, vel in aliud commutari, ſuperioris intercedente auctoritate.* Probant eam textus *in cap.* 1. 20. *q.* 3. *c. magnæ, h. t.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Barboſa, & Garanna Mandoſius *tit. de voti redempt.* Stunica & Sotomayor *de voto q.* 6. Balboa *in cap. pervenit* 3. *de jurejur.* Diana *p.* 2. *tract.* 2. *reſolut.* 7. & 8. Leſſius *lib.* 2. *de juſtitia, cap.* 4. *num.* 10. Layman *lib.* 4. *Theolog. Moral. tract.* 4. *c.* 8. *num.* 12. Eſcobar *de utroque foro, art.* 5. §. 18. *n.* 180. Manrique *de differ. utriuſque fori, cap.* 163. *num.* 21. Candidus 2. *tom. diſq.* 25. *art.* 1. *dub.* 6. *cap.* 8. Sanchez *in ſelect. cap.* 14. *num.* 3. Caſtropalao *tom.* 3. *diſput.* 3. *de voto*, Trullench *in Decal. lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 3. 3 Concluſio traditur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis valde redditur ſequenti conſideratione. Vel voti commutatio fit in rem evidenter meliorem, vel in æqualem, aut deteriorem: ſi fiat in meliorem, neceſſaria non eſt ſuperioris auctoritas, *cap. pervenit* 3. *de jurejur.* ſi in aliud æquale commutetur, id eſt ejuſdem virtutis, & bonitatis, commutatio fieri non poteſt, quia aliud pro alio invito creditore ſolvi non valet, *l. mutuum,* §. *mutui, ff. de rebus creditis, l. ſi ſe* §. *ait Prætor, ff. de re judic. l. item liberatur,* §. *qui paratus, ff. quibus modis pignus, l. promiſſor,* §. *fin. ff. de conſtitut. pecun.* Ergo ſi in deterius, aut minus commutetur, omnino talis commutatio improbatur, præcipue cum commutatio voti ſit quædam novatio; per novationem autem non tollitur prima obligatio, quando ſecunda continet minus quam prior, *lege qui uſumfructum, ff. de verb. oblig. l. ſi pupillus,* §. *qui autem, ff. de novat.* ubi Bartolus recte id extendit, ut etſi interveniat nova perſona, nihilominus non detur novatio, quando ſecunda ſtipulatio continet minus quam prima; celebris textus *in leg. eum qui,* §. *penult. ff. de verbor. oblig.* igitur neutro ex his caſibus defendi poteſt præſens aſſertio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo: nam quælibet voti obligatio adimpleri debet in ſpecifica forma, *cap. licet, h. t.* ibi: *Solutio neceſſaria eſt,* ut contingit in juramento, in quo ſi quis juraverit ſolvere, non adimplet juramentum debitum compenſando, quia per æquipollens non recte adimpletur promiſſio Dei facta: igitur votum commutatione facta, non per æquipollens, ſed in ſpecifica forma adimplendum eſt. 4 Traditur ratio decidendi.

Qua difficultate non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, votum diverſimode accipi. 5 Voti variæ acceptiones.

cipi. Aliquando pro voluntate ſumitur, juxta illud Poetæ:

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Nonnunquam pro deſiderio, unde vulgo dicimus rem alicui pro voto eveniſſe, ideſt pro deſiderio: quomodo accipitur *Pſ.* 49. ibi: *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua*; id eſt deſideria. Unde preces ipſæ, quibus deſiderium noſtrum explicamus, vota dicuntur, quo modo verba illa canonis Miſſæ, *vel qui tibi offerunt vota ſua*, exponit Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii*, *fol.* 14. Inde deſiderium parentum, ut filii illis ſuccedant, votum dicitur *in l. nam & ſi*, *ff. de inoffic. teſtam. in l. un. C. de his qui ante apertas*. Accipitur etiam pro voce, & ſuffragio, *in c.* 1. *de elect. in* 6. in præſenti autem titulo accipitur votum pro promiſſione Deo facta, ad differentiam promiſſionis hominibus factæ, quæ dicitur ſtipulatio, vel pollicitatio, *l.* 1. *ff. de pollicit.* at vero quæ Deo fit, votum nuncupatur, *c.* 23. *Deuter. Proverb. c.* 30. *l.* 2. *ff. de pollic.* notavit Galbanus *de uſufr. c.* 15. Votum ita acceptum Cicero dixit eſſe ſponſionem, qua Deo obligamur. Theologi autem Moraliſtæ votum ita diffiniunt: *Votum eſt ſpontanea, & deliberata promiſſio majoris boni Deo facta*; quam definitionem explicant Stunica, & alii de voto agentes. Apud veteres, qui vota pro re aliqua a Diis impetranda faciebant; vovere, ſeu vota ſuſcipere, & nuncupare vota dicebatur, qui vero ſolvebat, perſolvere, & ſignare vota: cujuſmodi cum paſſim extent exempla, ſatis erit Plinium audire *lib.* .:. *ep.* 10. ad Trajanum: *Solemnia vota pro incolumitate tua, & ſuſcepimus, & ſolvimus, precati Deos, ut velint ſemper ea ſolvi, ſemperque ſignari*. Ad quod & illud Juvenal. *ſatyr.* 10. ſpectat.

Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.

Nam cereas tabellas litteris ſignatas, quæ votum explicabant, Deorum imaginibus affigebant. At qui votum ſuſceperat, necdum voti compos perſolverat, reus voti appellabatur. Virg. *lib.* 5. *Æneid.*

Vobis lætus ego candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras voti reus.

Hoc eſt, ut Servius interpretatur, voti debitor. Quam locum quoque enarrant Macrob. *lib.* 3. *c.* 2. *Saturn.* Hæc vox (inquit) propria ſacrorum eſt, ut reus vocetur, qui ſuſcepto voto numinibus ſe obligat. Qui vero ſuſcepto, aſſecutus id erat, pro quo voverat, nondum tamen ſoluto voto, damnatus voti dicebatur: quod clare Livius, *lib.* 27. demonſtrat: *Deos omnes*, ait, *Deaſque precabantur, ut illis fauſtum iter, felixque pugna, matura ex hoſtibus victoria eſſet, damnarenturque ipſi votorum, quæ pro iis ſuſcepiſſent*. Et *lib.* 5. *Haud mirum id quidem eſſe, furere civitatem, quæ damnata voti omnium rerum potiorem curam, quam religione ſe eximendi habeat*. Et *lib.* 39. ſcribit, ſe pro ægroto voviſſe, ut cum primum convaluiſſet, Baccis eum ſe initiaturum: damnatum voti Deum benignitate abſolviſſe, ſe id exſolvere velle. Virgil. *eclog.* 5.

—— Tibi Vota quotannis
Agricolæ facient, damnabis tu quoque votis.

Ubi Servius: *Cum præſtiteris*, inquit, *quæ homines te oraverint, reddes illos obnoxios ad vota ſolvenda; nam ſumus voti damnati, & obnoxii, antequam reddamus*. Ex quibus patet, Alex. ab Alex. *lib.* 3. *Genial. capit.* 22. perperam damnatum voti, interpretari, qui voti compos vota exſolviſſet, quod præcipue ex præſenti loco dignoſcitur, nam Dictator voti damnatus, nondum eo ſoluto, dictatura ſe abdicavit, cui voto ſubſequenti anno ſatisfactus eſt. Plura congeſſerunt Briſſonius, *lib.* 1. *de formul. fol.* 113. Kochier. *in face hiſt. centur.* 2. *c.* 34. Germonius *lib.* 2. *de ſacror. immunit. cap.* 17.

6 *De uſu votorum apud varias religiones.* Secundo ſciendum eſt, vota Deo emittere, non ſolum apud Catholicos, verum apud Judæos, & Gentiles ſolitum eſſe. De Judæis conſtat ex legibus a Deo ipſis datis circa vota. Generalis refertur *c.* 26. *Deuteron. v.* 21. ibi: *Cum votum voveris Domino Deo tuo; non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus*. Unde vota emiſſa a Judæis paſſim ſacra pagina refert, inter quæ difficile eſt votum emiſſum a Jephte, *Judic. c.* 11. *verſ.* 30. quod poſt Theologos expoſitivos examinant, & illuſtrant Becanus *in analog. capit.* 15. *fol.* 330. Kochier *in face hiſtor. centur.* 2. *c.* 35. Apud Gentiles etiam magna votorum obſervantia fuit, ut probant late Alex. ab Alex. *lib.* 2. *dier. genial. cap.* 22. ubi Tiraq. Anaſtaſius Germonius *lib.* 1. *de ſacror. immunit. c.* 17. Theophilus Raynaudus, *tom.* 4. *lib.* 4. *ſect.* 3. *fol.* 553. Beyerlinch *in Theatro vitæ humanæ*, *verbo Votum*, Demſter. *ad Roſinum lib.* 1. *antiquit. c.* 15. Apud Romanos vota certis verbis concipiebantur. Livius *libr.* 1. ubi inducit Romulum templum Jovi voventem his verbis: *Hic ergo tibi templum Statori Jovi, quod monumentum ſit poſteris, tua præſente ope ſervatam urbem eſſe voveo*. Macrobius *lib.* 6. *Saturn. cap.* 9. ibi: *Si ita feceritis, voveo vobis templa, ludoſque facturum*. Late illuſtrat Briſſonius, *de formulis*, *fol.* 105. & plura vota a diverſis Gentibus Diis facta refert Petrus Gregorius *lib.* 13. *de Repub. cap.* 5. & plura de votis Gentilium, & eorum diligenti obſervantia, congeſſerunt Avendanno *de metu*, *lib.* 2. *c.* 21. Salas *ad Petronium*, *linea* 32. *fol.* 22. Antonius Silvius *de legibus lib.* 1. *c.* 20. Stuchius *de ſacrificiis*, *fol.* 85. Mancinus *de triplici juris collat. cap.* 53. Apud Chriſtianos etiam jam a primis Eccleſiæ ſæculis vota emiſſa fuiſſe, facile conſtat ex antiquis Eccleſiæ legibus, quas infra *in hoc tit.* dabimus, licet mordicus Petrus Martyr *in lib. de votis & cœlibatu*, aſſeruerit inter alia, vota tantum pertinere ad Judæos, non ad Chriſtianos, illo levi motus fundamento, quia voti ſæpius mentio fit in veteri Teſtamento, nunquam vero in novo: quem docte refellunt Bellarminus *to.* 1. *controv. lib.* 2. *de monach. c.* 18. Becanus *in analog. d. cap.* 15. *n.* 48.

Deinde ſciendum eſt, apud eaſdem gentes, apud quas vota emittere in uſu fuit, magnæ ſemper curæ fuiſſe; vota ipſa ſolvere, & adimplere. De Judæis conſtat *ex d. c.* 23. *Deuter.* ubi dum agitur de obligatione voti, legitur: *Si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; ſi nolueris polliceri, abſque peccato eris: quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſervabis, & facies, ſicut promiſiſti Deo tuo*. Erant tamen apud eos leges certæ de redemptione votorum; nam laicus qui ſeipſum Deo obtulerat per votum, ut ſerviret in tabernaculo, aquam, & ligna pro ſacrificiis portando, ſeu ad atrium verrendum, ſarta templi tecta curando, poterat ſe redimere pretio a lege taxato, *Levit. c.* 27. *verſ.* 2. Deinde ſi quis animal Deo voviſſet, redimere illud poterat ſolvendo pretium ejus a ſacerdote taxatum, addita quinta parte pretii pro ipſo ſacerdote, *d. c.* 27. *Levit. verſ.* 11. quod idem procedebat, ſi quis Deo voviſſet domum, vel agrum, *Levit. d. cap.* 27. *verſ.* 14. *&* 16. Illuſtrat Becanus, *in analog. d. cap.* 15. *num.* 29. De Gentilibus conſtat, adeo diligenter vota Diis facta ſolviſſe, ut ſtatim poſt ea emiſſa Deos precarentur, ut rata eſſent. Ovidius *lib.* 8. *Metamorph.* 7 *De votorum obſervantia.*

—— Duraſque ad ſydera ſupplex
Creſſa manus tollens rata ſint ſua vota precatur.

Late illuſtrat Briſs. *lib.* 1. *de formulis*, *pag.* 112. Apud Catholicos vota eſſe diligenter adimplenda, conſtat ex variis Eccleſiæ canonibus congeſtis a Gratiano *ſub cauſa* 20. *q.* 1. a Raymundo *in præſenti*; ab Anton. Auguſt. *in epit. jur. lib.* 9. *tit.* 2.

Tandem ſciendum eſt, obligationem voti, vel in totum tolli, vel in aliud commutari. Tollitur irritatione, & diſpenſatione in totum, de quibus infra agemus. Mutatur per commutationem, & redemptionem, de quibus in præſenti agitur, juxta ſecundam partem præſentis rubricæ de voti redemptione. Commutatio fit cum res voto promiſſa in alia commutatur; redemptio vero intelligitur facta, quando peregrinatio, vel ſimile opus promiſſum certa pecuniæ quantitate luitur: & per commutationem, & redemptionem vovens non liberatur a primo voto, ſed materia voti mutatur, & virtute prioris promiſſionis tenetur ipſe commutationem adimplere; quia ſubrogatum ſemper ſapit naturam ſubrogati, *l. ſi ſponſus*, *ff. de don. inter*, *l. duobus*, *§.* 1. *ff. de jurejur. c. Eccleſia*, *el* 1. *ut lite pend.* docet Stunica *de voto q.* 1. *n.* 5. Hanc votorum commutationum, ſeu redemptionem exceptis votis R.P. reſervatis, poteſt quilibet Epiſcopus facere in ſua diœceſi, ſicut Pontifex poteſt in univerſo orbe. Ea autem vota, in quibus tantum Pontifex diſpenſare valet, nec Epiſcopus commutare, aut redimere poteſt, ut pluribus relatis docent Sayrus *in Clavi Regia*, *lib.* 6. *c.* 11. *n.* 48. Sanch. *lib.* 4. *de matr. diſp.* 8. *n.* 3. Baſilius *eod. tr. lib.* 8. *c.* 8. Et in eiſdem etiam caſibus poterunt ratione juriſdictionis ordinariæ vota commutare, Capitulum Sede vacante, Abbates jus quaſi Epiſcopale habentes, Archiepiſcopi in caſibus, in quibus juriſdictionem ordinariam in ſubditos ſuffraganeorum exercere valent. Sanch. *d. lib.* 8. *de matr. diſput.* 7. & *lib.* 4. *ſummæ*, *c.* 38. Alii etiam ex juriſdictione delegata commutare vota poſſunt, ut Confeſſarii virtute Bullæ Cruciatæ, aut Jubilæi, de quibus plura tradunt Trullench *in exp. bullæ*, *lib.* 1. *c.* 3. P. Mendo *eod. tr. diſp.* 25. *per tot.* Diana *p.* 1. *tr.* 11. *reſol.* 41. qui varia dubia circa commutationem votorum proponunt, exponuntque. 8 *De commutatione, & redemptione voti.*

Quibus ita animadverſis, apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cum votum peregrinationis, de quo in præſenti, non eſſet ex reſervatis R. Pontifici, recte poterat Epiſcopus Exonienſis illud commutare, vel redimere. Et quamvis Cajetanus *in ſumma*, *verbo Votorum diſpenſatio*, exiſtimet eam proportionem eſſe ſervandam, ut votum reale neceſſario commutetur in aliud reale, perſonale in perſonale, miſtum in miſtum, habita cujuſque proportione: adhuc tamen verius credo, hoc non eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed arbitrio commutantis poſſe fieri commutationem: quod aperte probatur *ex c.* 2. *c. magnæ*, *c. quod ſuper his h. t.* ubi docetur, utroque modo votum commutari poſſe: debet tamen Prælatus modum in tali commutatione prudenter ſervare, ſive in reali, ſive in perſonali, ſive in miſto; nam in reali, ſi cauſa commutandi oritur ex paupertate, non debet fieri commutatio in onus reale, ſed in perſonale, cum prudenti æquiparatione: perſonale vero ſemper poteſt commutari in eleemoſynam, cujus apud Deum magna eſt præſtantia; in voto autem miſto ratio itineris habenda eſt, ut *in d. c. magnæ*, *de voto*: quam prudentem æquiparationem commendavit Alex. III. in præſenti, in illis verbis: *Ut conſideret diligentiam, qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis*. 9 *Traditur dubitandi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa; nam verum eſt, votum commutari poſſe in evidenter melius bonum, idque fieri poſſe ſine Prælati auctoritate, ut defendunt Covar. *in c. quamvis*, *p.* 1. *§.* 3. *n.* 4. *de pactis in* 6. Cordub. *q.* 149. Suar. *de relig. to.* 2. *lib.* 6. *de voto*, *c.* 8. *n.* 4. Balboa *in c.* 3. *de jur. n.* 50. Quod ut facilius percipiatur, ſciendum eſt, hanc commutationem dupliciter fieri poſſe. Primo quando fit ex neceſſitate, ſecundo quando voluntarie fit. Primo modo contingit, quando id quod melius eſt, fieri non poteſt votum exequendo, quaſi duo illa incompatibilia ſint; exempli gratia ſi vovit quis peregrinari, & poſtea agnoſcat pro illo tempore perfectius eſſe hoſpitali ſervire; quo caſu commutationem fieri poſſe abſque Prælati auctoritate, certum eſt; nam ex voti materia ſequitur neceſſario, quod non impediat majus bonum: quæ doctrina etiam procedit in ſecundo caſu, quando commutatio voluntaria eſt, cum ſit conſentanea fini voti, qui eſt hominem promoveri ad majus bonum, & magis Deo gratum; nam etſi aliud pro 10 *Diſſolvitur ratio dubitandi.*

BIBLIOTECA CENTRAL U.N.A.M.

pro alio invito creditori ſolvi non poſſit, *l.* 2. *ff. de rebus creditis*, cum voti creditor Deus ſit, moraliter creditur, ipſum majus bonum acceptare pro debito minoris voti. Pro qua doctrina faciunt textus *in c. pervenit*, *de jurej. c. ſcriptura*, *hoc tit. c. licet*, *de regul.* Si autem in æquale commutatio fiat auctoritate ſuperioris, valida eſt. Nec tunc obſtat, aliud pro alio ſolvi non poſſe; nam de conſenſu creditoris, & eo volente aliud pro alio ſolvi valet. *l.* 1. *§. an cum*, *ff. de conſt. pecun. l. item liberatur*, *§. qui paratus*, *ff. quibus modis pignus*. Unde hoc caſu per Prælatum, qui auctoritatem commutationi præſtat, explicatur Deo conſenſus, qui eſt tantum creditor in hac obligatione: unde cum conſenſu creditoris fiat commutatio, aliud pro alio recte ſolvi poteſt. Nec obſtat, quod de novatione expendebamus; verum enim eſt, quod non inducitur novatio, quando ſecunda obligatio eſt minor prima; quia in dubio nemo creditur ſuum jactare, *l. cum de indebito*, *ff. de probat.* Sed cum de creditoris voluntate expreſſe conſtat, nullum eſt inconveniens, ut procedat novatio, *l. finali*, *C. de novat.* Nec tandem obſtat, quod votum debeat adimpleri in ſpecifica forma, ſicut & juramentum; nam verius eſt, juramentum poſſe impleri per æquipollens, quando per illum actum æquipollentem omnino ſequitur idem effectus, ut docent Hoſtienſis, Innocentius, & alii congeſti a Stunica *de voto*, *q.* 5. *nu.* 13. Nec Contrarium probatur *in dicto cap. ad noſtram*, cujus veram interpretationem adduximus in ejus commentario.

Sed adhuc in præſenti aſſertioni obſtat textus *in c.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil.* ibi: „ Eccleſiæ Mediolanenſis canonicus nobis humiliter ſupplicavit, ut cum teneatur ex voto B. Jacobi limina viſitare, ac propter quandam occultam infirmitatem corporis, qua laborat, ſine vitæ periculo nequeat, ſicut credit, tanti labores itineris ſuſtinere, votum ipſum commutare in aliud dignaremur. Ideoque diſc. r. m. quatenus provide indagata veritate, votum ipſum, ſi neceſſitas videbitur id expoſcere, auctoritate noſtra commutes in ſatisfactionem aliam competentem, proviſo ut ſumptus, quos eſſet facturus in via, convertat in opera pietatis, & laborem corporis redimat jejuniis, & orationibus ſolicitius inſiſtendo. " Ex quibus aperte conſtat, Mediolanenſem Archiepiſcopum votum peregrinationis commutaſſe auctoritate Pontificis, non propria; ergo quia Epiſcopus, ut Ordinarius non poteſt votum peregrinationis commutare. Cui difficultati reſpondendum eſt, in eo textu agi de voto peregrinationis ad limina D. Jacobi in Compoſtella, quod unum eſt ex votis reſervatis Romano Pontifici, unde ille tantum ut ordinarius poteſt illud commutare, Epiſcopus vero, vel inferiores Prælati, tantum ex delegata poteſtate. 11 *Exponitur c.* 1. *hoc tit. in* 5. *comp.*

Ad redemptiones etiam voti ſpectat textus, *in can.* 2. *Concil. Altiſſiod.* quem late expoſui *in can.* .:. *Concil. Illiber.*

C A P U T II.

Idem a *Noruvicen Epiſcopo*.

VEnientis ad nos R. clerici narratione audivimus, quod cum in *b* puerilitate conſtitutus fuiſſet, Hieroſolymam ſe diſpoſuit *c* profecturum. Cuidam quoque conſcio, qui nihilominus ſepulchrum Dominicum propoſuerat viſitare, fidem dedit, & ſuam ab eo recepit, quod ſibi invicem *d* in via ſocii fideles exiſterent, & bonam ſocietatem ſervarent. Quod itaque ſolicita mente revolvens, ad nos acceſſit, ut ſibi ſuper hoc noſtrum auxilium aperiremus: nos autem ipſum gravi infirmitate laborare, ſicut aſſerit, intelligentes, & quod in partibus Orientis ejus adventus parum utilitatis conferret, diligentius attendentes, præſertim cum non ſit licitum clericum infra ſacros ordines conſtitutum arma ſumere, vel ſanguinis effuſioni vacare, ipſum a voto, quod in ætate tenera facilitate potius, quam ex *e* arbitrio diſcretionis promiſit, abſolvimus, & ad propria remittimus abſolutum, ita *f* tamen, quod idem votum eleemoſynis redimere debeat, & juxta conſilium noſtrum toto vitæ ſuæ tempore uni pauperum Chriſti, tam in victu, quam in veſtitu dummodo ad hoc ſuæ facultates ſufficiant, debeat providere.

N O T Æ.

1 a *Noruvicen.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & poſt Concil. Later. *p.* 50. *cap.* 15. de Noruvicenſi Eccleſia egi *in cap.* 9. *de reſcriptis*.

b *Puerilitate.*) *Puerili ætate*, legitur in hac ſexta collectione. Ut autem agnoſcamus, quinam dicantur pueri, quænamque ſit puerilis ætas, quando incipiat, quandoque finiatur, ſciendum eſt, pueri appellationes varias eſſe, quas referunt Joannes Andreas, & alii *in c.* 1. *de delict. puer.* Prima, qua omnes ſervos, ſive ſervientes, pueros appellamus: quo modo puer accipitur *in l. uxorem* 41. *§. teſtamento*, *ff. de legat.* 3. *cap. cum paſtoris* 58. 2. *qu.* 7. *c. quodlibet* 20. *§. Abraham*, 22. *q.* 2. apud Varronem *lib.* 4. *de lingua Latina*: & hæc acceptio in comœdiis Terentii, & Plauti obvia eſt, & de his pueris accipit Fornerius textum *in l. pueri* 20. *ff. de verb. ſign. l. ſi quid relictum* 117. *ff. de legat.* 1. *l. ſin autem* 27. *ff. de R. U. l. uxorem* 41. *§. ff. teſtamento*, *ff. de legat.* 3. *l. Mela* 14. *ff. de aliment. legat.* Alia acceptio pueri eſt, cum puerum dicimus, ut contrarium puellæ; nam alias pueri appellatione puella continetur, ex duplici ratione adducta *in l. illa* 163. *§.* 1. *ff. de V. S.* Tertia denique acceptio eſt, cum pueri nomine ætatem puerilem demonſtramus, ut *in l. uxorem* 41. *§. teſtamento*, *ff. de legat.* 3. *l.* 1. *§. pueritiam*, *ff. de poſtul. l. in tabulis* 36. *de ſtatulib. c. in veteri*, 77. *diſt. cap. pueri* 129. 1. *q.* 1. *cap. pueris* 15. 22. *q.* 5. *cap.* 2. *&* 3. *de ætate & qualit. cap. vel non eſt*, *de temporibus ordin. cap. ſuper* 35. *de preb. cap. tua* 25. *de ſponſalibus*, *cap.* 1. *de delict. puerorum*. Illuſtrant Fornerius, *ubi ſupra*. Quænam tamen ætas puerilis dicatur, dubium eſt, & quidem aliquando ſtatim ac quis natus eſt, puer vocatur, *l. cum non ſolum* 3. *§. ubi autem puerilis*, *C. de bonis quæ lib.* unde puerpera dicitur, quæ adhuc in cunabulis eſt, *c.* 1. 30 *q.* 2. Sed hi proprius infantes dicuntur, quia adhuc fandi poteſtatem non habent, quales ſunt qui lactant, ſeu illis paulo majores, *l.* 3. *§. admitti*, *l.* 1. *§. ſufficit*, *ff. de adminiſtr. tut.* & horum ætas in ſeptimum uſque annum excurrit, *d. l.* 1. *§. ſufficit*, *l. ſi infanti* 18. *C. de jure delib. unic. in princ. de deſp. impub. lib.* 6. Iſidor. *lib.* 11. *orig. c.* 2. docent plures congeſti a Barb. *in proœmio lib.* 6. *Decret. verbo Præfectus*. Illi vero puerilitati proximi ſunt, qui cum fari incipiant, nullum tamen animi intellectum habent, nec quid agant, intelligunt, *l. ſervum* 6. *ff. rem pupilli*, *§. pupillus*, *Inſt. de inutil.* quales ſunt qui ſeptimum annum exceſſerunt, octavumque attingunt: unde pueritia, ſeu puerilis ætas incipit a ſeptimo anno, & durat uſque ad pubertatem, videlicet in maſculis uſque ad 14. annum, in fœminis vero uſque ad 12. *leg. argento* 25. *verſ. mulieris*, *ff. de auro & argento*, docent Alciatus *in dicta l. pueri*, Quintil. Mendoſ. *de ætate minor. c.* 4. *n.* 1. Franc. Hothomanus *de verb. jur. verbo Ætatis gradus*, Pater Azor 2. *p. inſt. lib.* 6. *q.* 6. Menochius *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 57. *n.* 1. *&* 10. Farinac. plures referens *tom.* 3. *praxis crim. q.* 92. *n.* 6. Fr. Anton. de Souſa *in aphoriſm. Inquiſ. lib.* 3. *cap.* 32. *n.* 11. Rodericus Acunna *in cap. veteri* 7. *n.* 23. 77. *diſt.* Auguſt. Barboſa, *in collect. ad proœm. lib.* 6. *nu.* 26. & noviſſime Paulus Zacchias *qq. medicolegal. l.* 1. *nu.* 7. *tit.* 1. *q.* 14. Scio enim etiam hac de re ancipites ſcriptorum calamos extitiſſe, ex quo aliquibus placuit Servii Tullii præſcriptum inſectantibus, cujus meminit Gellius *lib.* 10. *noctium*, *cap.* 28. pueritiam anno 17. terminari, inter quos præcipuum locum obtinent Bertachin. *littera P*, *verbo Pueri*, *verſ.* 1. & *verſ. Pueritia durat*, Hieronym. Cagnol. *in leg. quædam puella*, *n.* 2. *de juriſdict. omnium judicum*, Franc. Poletus *hiſt. fori Rom. lib.* 2. *c.* 6. *in fine*; ubi inquit, quod pueritia pares annos numero habet annis prætextæ, qui exporriguntur ad decimum ſeptimum ex præſcripto Servii Tullii, Oſualdus *lib.* 18. *ad Donel. cap.* 3. *litt. P*, Carolus *in praxi*, *verbo Ætas*, *n.* 1. Calvinus, *in Lexico jur. verbo Ætatum gradus*, Aſinius *de execut. c.* 56. *n.* 526. qui quidem omnes in prædictam ſententiam adducuntur Ulpiani velut manifeſto teſtimonio, *in leg.* 1. *§. pueritiam*, *ff. de poſtul.* ubi pueritiam diffiniens, ad ſeptimum annum durare ſcribit: quod etiam Marcello placuiſſe videtur *in l. Publius* 36. *§.* 1. *de condit. & demonſtr.* Verum contraria Doctorum opinio communis eſt, videlicet pueritiam ultra 14. in maſculis, & 12. in fœminis non progredi, ut probant Alciatus *in dicta l. pueri*, Narbona *de ætate*, *anno* 8. *q.* 1. Lara, *de vita hominis*, *cap.* 30. Paulus Zacchias *lib.* 11. *qq. medicolegal. tit.* 1. *q.* 4. & probatur ea ſententia, *ex leg.* 5. *de adminiſtr. tut. leg. penul. §.* 1. *ff. de rebus eorum*, *l. in tabulis* 35. *ff. de ſtatu lib. l.* 3. *§. ſi duo*, *ff. de Carbon. edict.* ubi puer pro impubere apponitur. Unde colligitur, pubertatem ingreſſos, puerorum nomine minime comprehendi, maxime cum puberi ab impubertate dicantur, *cap. eos quos*, *de conſecrat. diſt.* 4. pueri tandem dicuntur, qui in ſeptimo anno ſunt, *l. uxorem* 41. *§.* 4. *ff. de legat.* 3. & etiam puellæ, *cap. litteras* 4. *cap. duo pueri* 12. *de deſponſ. impub.* aliquando in nono, vel decimo, *cap. ex litteris*, *eodem titul. cap.* 2. *de ætate & qualit. cap.* 1. *de delict. puer.* in decimo tertio anno, *capite vel non eſt* 14. *de tempor. ordin.* & denique ante annos 14. *cap. puer.* 15. 22. *quæſt.* 5. *cap.* 3. *de ætate & qualit.* & ſimiliter puella dicitur, quæ 11. vel 12. annorum eſt, *c.* 2. 20. *quæſt.* 2. *c. continebatur* 6. *cap. ex litteris* 11. *de deſponſ. impub.* unde puerilis ætas in præſenti accipitur pro ætate proxima pubertati.

c *Profecturum.*) Non peregrinationis gratia, ſed ut militiæ nomen daret pro recuperanda terra ſancta, ut facile probatur ſi conferantur hæc verba cum illis ultimis: *Præſertim, cum non ſit licitum, clericum infra ſacros ordines conſtitutum arma ſumere*. Quæ expreſſe ſupponunt votum a puero in præſenti emiſſum fuiſſe aſſumendi crucem in bello Terræ ſanctæ tunc ingruente. 2

d *In via ſocii.*) Quæ obligatio cum in conſequentiam voti emiſſi contracta eſſet, ſoluta principali obligatione, & hæc acceſſoria ceſſavit, ut jam probavit Garanna *in præſenti*. 3

e *Ex arbitrio diſcretionis.*) Cum deſideretur plena deliberatio ad votum emittendum, ea videlicet, quæ ſufficeret ad peccatum mortale, ut communiter docent Theologi Scholaſtici *in* 4. *diſt.* 28. & Expoſitores D. Thomæ 2. 2. *q.* 88. P. Suar. *tom.* 2. *de relig. lib.* 1. *de eſſentia voti*, *cap.* 8. Moraliſtæ communiter de voto agentes.

4 f *Ita, tamen quod idem votum.*) Nam cum poſtea perſeveraſſet in eodem propoſito, licet a principio votum dubium eſſet propter defectum diſcretionis, tamen ex perſeverantia, & ratihabitione, validum & obligatorium reddebatur: unde Pontifex ut in eo diſpenſaret, redemptionem injunxit, juxta ſupra tradita *in cap.* 1.

COMMENTARIUM.

5 PRO hujus textus expoſitione examinanda eſt illa ſatis vexata quæſtio, quænam videlicet ætas deſideretur, ut quis quolibet voto ſimplici, etiam religionis obligetur? In qua quæſtione ſunt qui exiſtiment, pubertatem deſiderari, ita ut ante eam ætatem propter judicii defectum votum valide emitti non poſſit: ita tenuerunt Silveſter *verbo Religio* 2. §. 15. Angelus *eodem verbo*, §. 6. Gregorius Lop. *in l.* 3. *verſ. De edad*, *tit.* 6. *partit.* 1. alii relati a Comitol. *lib.* 2. *reſponſ. moral. q.* 7. pro quibus faciunt textus *in c.* 1. 20. *q.* 1. ubi eadem ætas ad vovendam virginitatem deſideratur, quæ ad contrahendum matrimonium requiritur; & textus *in l.* 2. *verſ. Voto, ff. de pollicit.* ubi cavetur, voto ſolum puberes patresfamilias obligari. Sed contrariam ſententiam, imo ſeptennium completum regulariter ſufficere, ut tam vir, quam fœmina quocumque voto, etiam religionis obligari poſſint, tenuerunt plures, quos referunt, & ſequuntur Suar. *tom.* 2. *de relig. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 5. Sanchez, *lib.* 4. *ſumma*, *c.* 18. *num.* 5. Stunica, *de voto*, *quæſt.* 30. *num.* 86. Narbona, *de ætate, anno* 7. *quæſt.* 17. *per tot.* Quæ ſententia retinenda eſt, & facile probatur ex præſenti textu, junctis proxime notatis: ex eoque, nam in ea ætate poteſt quis ſe obligare diabolo per peccatum, & homini per ſponſalia, *cap. litteras*, *cum ſeq. de deſponſ. impub.* ergo & ſimiliter ſufficit in ea ætas, ut quis ſe obliget Deo per votum; præcipue cum ea deliberatio deſideretur ad votum, quæ ſufficit ad peccandum lethaliter. Nec contrarium probat textus *in dicto cap.* 1. 20. *quæſt.* 1. quia in eo agitur de voto ſolemni profeſſionis religionis, quod non niſi poſt pubertatem fieri poteſt, ut probavi *in c. quia in inſulis*, *de regul.* Nec etiam obſtat textus *in dicta leg.* 2. *ff. de pollicit.* nam ut recte docuerunt Connanus, *lib.* 8. *comment. cap.* 8. *ad finem*, Narbona, *dicta quæſt.* 17. *n.* 15. Conſultus ibi agit de voto reali, quo aliqua pars bonorum Deo promittebatur. Unde ea ætas ac ſtatus deſiderantur, in quibus poſſit paterfamilias pubes, ideſt poſt 25. annum, ut dicitur *in l. cum filia* 50. *verſ. Ego quidem*, *de legat.* 3. efficaciter obligari, & bona ſua alienare: at vero in præſenti agit de votis perſonalibus, ex quibus nulla patrimonii diminutio ſequitur.

C A P U T III.

Idem *Magiſtro M. Abbati de* a *Vadforden*.

LIteraturam tuam, & prudentiam jamdudum referente fama cognovimus, & ſaluti tuæ tanto attentius conſulere debemus, & volumus, quanto perſonam tuam conſideratione tuæ honeſtæ converſationis, & rite ferventioris charitatis brachiis amplectimur. Relatum eſt autem auribus noſtris ex parte tua, quod cum ex quadam minutione brachii tui fuiſſes pavore mortis *b* perterritus, hæc verba tecum protuliſti: Non diu hic morabor, proponens in animo, quod religionis habitum eſſes aliquando ſuſcepturus: ſed propter frequentes infirmitates in ſuperficie corporis, quæ plurimum vitæ religioſæ diſtrictionem impediunt; & quia indigentibus, & tranſeuntibus hoſpitalitatem exhibes, & plura ſalutaria impendis; quod concepiſti olim in animo, opere nondum impleviſti, ac per hoc dubitas, ne pro facta fide voti in diſtricto debeas examine conveniri. Licet autem prudentiam tuam latere non credamus, quid canones in hujuſmodi ſtatuant, tibi tamen conſulenti reſpondemus breviter quod ſentimus, præſentium ſignificatione mandantes, quod ſi plus non eſt progreſſum in voto, quam prædiximus, tranſgreſſor judicari non poteris, etſi non impleas quod dixiſti. Monemus autem prudentiam tuam attentius, & hortamur quatenus id facias, quod tuæ ſaluti amplius cognoveris provenire, & conditionis tuæ memor exiſtens, memoriter teneas, quod *c* Loth dum montis timeret aſcenſum, Segor civitatem parvulam petiit, & accepit.

NOTÆ.

1 a *VAdforden*.) Ita legitur in 2. collect. *ſub hoc tit. c.* 1. in 6. autem legitur, *Magdeforden.* ſed non facile conſtare poteſt, utra littera verior ſit, cum nec de provincia, ubi Magiſter hic degebat, conſtare poſſit.

b *Mortis perterritus.*) De metu hoc incuſſo ab infirmitate, & ejus effectibus egi *in c. ſicut*, *de regul.*

2 c *Quod Loth.*) Ut refertur Geneſis *cap.* 19. his verbis: „ Quæſo, Domine mi, quia invenit ſervus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiam tuam, quam feciſti mecum, ut ſalvares animam meam, nec poſſum in monte ſalvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar. Eſt civitas hæc juxta, ad quam poſſum fugere, parva, & ſalvabor in ea: nunquid non modica eſt, & vivet anima mea? Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas, ut non ſubvertam urbem, pro qua loquutus es. Feſtina, & ſalvare ibi: quia non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc. “ Idcirco vocatum eſt nomen urbis illius Segor: quod factum adeundi Segor, & recedendi a monte, ubi juſſerant Angeli Loth aſcendere, prætextu infirmitatis, ita exponit Cornelius a Lapide, ibi: „ Fuit hæc non prompta, ſed lenta, & moroſa obedientia Loth, ac ex parte culpanda, quod nimis ſuæ infirmitati innixus, Angelo comiti, & divinæ providentiæ ſit diffiſus. “ Unde cum Magiſter, de quo in præſenti textu, infirmitatis corporalis prætextu, ut Loth, excuſaretur adimplere propoſitum ingrediendi religionem, docte Alexand. III. monet ipſum ne diffidat ob infirmitatem corporis, & montem, hoc eſt monaſterium, adire non recuſet, nec inde promptæ vocationi divinæ non pareat, & reſpondeat.

COMMENTARIUM.

3 ALiqui exiſtimant, ſolum propoſitum voluntatis ſufficere ad votum emittendum, quos refert Azor *tom.* 1. *inſtit. l.* 12. *c.* 12. *q.* 5. quæ ſententia probari poteſt nonnullis teſtimoniis SS Patrum, & Conciliorum, in quibus verbo propoſiti votum ſignificatur, ut in Conc. Tolet. 4. *can.* 5. apud Leonem Papam I. *epiſt.* 592. *c.* 12. Innoc. II. in Synodo Romana *c.* 7. & refertur a Gratiano 27. *qu.* 1. *in c. ut lex*, *& in c. conſulti*, *de regul.* etiam votum appellatur propoſitum. Quod probari etiam poteſt *ex c. pervenit* 2. *de jurejur.* ibi: Propoſitum, aut promiſſum. Et votum aliquando accipitur pro ſola voluntate mutandi vitam, ut conſtat *ex c. beneficium*, *c. ſtatuimus*, *de regul. l.* 6. Contraria tamen ſententia, videlicet ſolum propoſitum voluntatis non ſufficere ad votum, verior, & communior eſt: illam docet D. Thomas 2. 2. *qu.* 88. *art.* 1. & *in* 4. *diſt.* 38. *qu.* 1. atque ibidem communiter Theologi, Abbas *in præſenti*, Sylveſter *in ſumma*, *verbo Votum* 1. *q.* 2. Archid. *in c. qui bona*, 17. *q.* 1. & probari poteſt *ex eod. c. qui bona*, & ex præſenti textu, ubi cum conſuleretur Pontifex, an quidam maneret obligatus voto, qui verba hæc protulerat *non diu hic morabor*, proponens animo ſe aliquando ſuſcepturum habitum Religionis, reſpondit Pontifex, quod ſi plus non eſt in voto proceſſum, tranſgreſſor judicari non poterit, ſi non impleat quod dixit. Supponit ergo Pontifex, ſolum propoſitum vitæ religioſæ votum non inducere, alias tranſgreſſor judicari deberet, ſi non impleret quod dixit; quia faceret contra votum. Ratione deinde probatur eadem ſententia, quia votum eſt promiſſio, ut dixi ſupra *in c.* 1. Optime autem ſtat, aliquem habere propoſitum, & voluntatem etiam firmam aliquid faciendi, abſque eo quod promittat, & ſe obliget ad id faciendum; quia hæc duo diverſa ſunt, nimirum proponere aliquid facere, & velle ſe obligare, vel promittere. Ergo votum non conſiſtit in ſolo propoſito, & voluntate aliquid faciendi, quantumvis efficaci, cum hæc poſſit ſtare abſque promiſſione. Secundo hoc ipſum probatur, quia votum inducit obligationem, ergo alterum faciendi quod vovimus: ſed qui habet ſolum propoſitum, quantumvis firmum, aliquid faciendi, non habet obligationem, niſi accedat promiſſio. Qua ratione conſtat experientia ipſa inter homines, non eo ipſo quod aliquis proponit facere aliquid, quod cedat in alterius utilitatem, vel obſequium, manere obligatum, quia potuit velle facere, & nolle ſe obligare: ergo propoſitum ſolum non eſt votum, cum votum dicat obligationem. Et ſi quæras, in quo differat votum, & propoſitum aliquid faciendi, quod eſt materia voti? Reſpondeo, differre primo; quia propoſitum ſemper eſt voluntas faciendi aliquid in futurum, votum autem licet regulariter ſupponat voluntatem faciendi quod promittitur; poteſt tamen eſſentialiter conſiſtere abſque iſta voluntate, cum ſolo animo promittendi, & ſe obligandi. Secundo differunt votum, & propoſitum, quia verba, quibus concipitur votum, obligationem ſignificant faciendi id, quod vovetur: at vero verba, per quæ ſignificamus propoſitum, nullam involvunt obligationem faciendi id, quod proponimus: nec implicite, nec explicite, licet ut pandamus propoſitum noſtrum, utamur his locutionibus. Faciam hoc, vel illud: Accipiam habitum hujus, vel illius religionis. Quare ex tali propoſito non inducitur voti obligatio, quia ut hæc naſcatur, debet dari deliberata promiſſio, ut contingit in obligationibus hominibus faciendis; nam propoſitum ſimplex per ſe abſque promiſſione non parit obligationem. Illud tamen magnum diſcrimen verſatur inter promiſſionem hominibus faciendam, & votum emittendum, quod promiſſio hominibus verbis externis fieri debet, & acceptari ab illo, cui promittitur: votum vero actu interno mentis emittitur, quia ut legitur *lib.* 1. *Regum*, *cap.* 16. homines vident ea, quæ apparent: Deus autem intuetur cor. Unde recte Alexand. in præſenti decidit, eum qui propoſuit religionem ingredi, non cenſeri voti tranſgreſſorem propoſitum non adimplendo; ſed quia votum plerumque a propoſito incipit, propoſitum ipſum pro voto ponitur in juris locis ſupra pro prima ſententia adductis *in c. ſi quis virorum*, 70. *diſt.* Apud D. Auguſt. *epiſt.* 70. ibi: *Cum ergo te eſſe in hoc propoſito gaudeQueremus.*

deremus. Quem ita accipit Pennotus, *lib.* 1. *hiſt. canonic. regul. c.* 11. *n.* 5.

4 Sed eſto, in præſenti caſu propoſitum non adimplens non ſit voti tranſgreſſor, dubitari non poteſt, an peccatum unum admittat? Et propoſitum non adimplentem peccare docuit Gloſſa *in cap. qui bona*, 17. *q.* 1. & ejus ſententia probari poteſt ex illis verbis ipſius textus: „ Qui bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in prioribus bonis perſeverent in conſpectu tamen Dei ceciderunt. “ Igitur ſi non adimplens propoſitum, apud Deum cecidit, peccatum admittit; ſiquidem cadere in conſpectu Dei, nihil aliud ſignificat, niſi caſum in culpam. Secundo probatur, quia qui propoſuit aliquod facere bonum, & poſtea deceſſit a propoſito, ſaltem eſt inconſtans; ergo peccat in conſtantiam, & per conſequens committit aliquod peccatum. Tertio tandem probatur, quia propoſitum, ut proxime dixi, explicatur his verbis: *Faciam hoc*, *vel illud*. Ergo ille, qui non mandat executioni propoſitum, mentitur, & conſequenter contra veritatem peccat. Leſſius *l.* 2. *de juſtitia*, *cap.* 40. *dubit.* 2. exiſtimat, propoſitum inducere aliquam obligationem, ſaltem peccati venialis, ratione inconſtantiæ in re gravi, & hoc modo accipit Gloſſam *in d. c. qui bona*, Sed verior eſt contraria ſententia, videlicet non adimplere propoſitum, quatenus propoſitum tantum eſt, non eſſe peccatum veniale, quam tenuerunt Aragon. 2. 2. *q.* 88. *in commentar. ad art.* 1. *prope fin.* Sotus, *l.* 7. *de juſtit. q.* 1. *art.* 1. Azor. *tom.* 1. *inſtit. l.* 11. *c.* 12. Suar. *tom.* 2. *de relig. l.* 1. *de eſſentia voti*, *c.* 2. quæ ſententia probatur unica, ſed validiſſima ratione; nam qui ſolum proponit, non habet voluntatem ſe obligandi: nec nudum propoſitum, ut proxime dixi, aliquam inducit obligationem: ergo facere contra propoſitum, vel illud non adimplere, non eſt peccatum, nec veniale. Conſequentia patet, quia ubi nulla eſt obligatio, nullum poteſt eſſe peccatum, nec veniale: quare hæc ſententia procedit, ſi id quod poponimus facere, alias non ſit ſub præcepto; quia ſi ſub præcepto eſt, tenemur propoſitum adimplere, non quidem ratione propoſiti, ſed ratione præcepti. Nec hac ſententia retenta obſtant contraria fundamenta. Non textus *in d. c. qui bona.* Nam reſpondetur D. Gregorium ibi ſolum docuiſſe eum, qui non adimplet propoſitum rei melioris, cecidiſſe coram Deo a majori perfectione, quam poterat aſſequi adimplendo propoſitum; non tamen peccatum committere, quod verba ſignificant; non enim dixit Gregorius abſolute, cecidiſſe in conſpectu Dei: ſed cecidiſſe a deliberatione. Ad ſecundum reſpondetur, conſtantiam, ſeu perſeverantiam in voto non eſſe diſtinctam virtutem ab aliis, ſeu conditionem generalem, quæ reperitur in actibus omnium virtutum; unde tantum obligat juxta obligationem uniuſcujuſque virtutis, & debitum voluntatis, ut recte notavit Cajetan. *in ſumma*, *verbo Inconſtantia.* Quare ſicut aliquis non tenetur ratione intemperantiæ, v. gr. ſemper jejunare, quando non eſt præceptum, vel obligatio jejunandi; nec ratione religionis ſemper facere, quod cedit in Dei cultum, ita nec tenetur perſeverare in propoſito faciendi aliquod bonum, ad quod non tenetur, nec ratione præcepti, ſive voti emiſſi, nec ratione virtutis: & conſequenter non perſeverare in propoſito, quando nulla eſt obligatio, nullum erit peccatum. Ad tertium reſpondetur, verum eſſe, propoſitum explicari his locutionibus, *Faciam hoc*, *vel illud*: negandum tamen eſſe, mentiri illum, qui facit contra propoſitum; quia mentiri, ut docet D. Auguſtinus *l. de mendacio*, *c.* 3. eſt contra mentem ire; ille autem qui habet propoſitum aliquid faciendi, non facit contra mentem dicendo, *Faciam hoc*; ac proinde non mentitur, quia prædicta locutione ſolum ſignificat, ſe facturum talem rem, quantum eſt ex vi præſentis propoſiti, ut docet D. Thom. 2. 2. *qu.* 89. *art.* 1. per illam enim ſimplicem aſſertionem non obligatur ad non mutandum propoſitum, niſi accedat promiſſio, votum, vel juramentum, ut docet D. Thomas *loco cit.* quare homines prudentes dicere ſolent, *Faciam hoc gratia tui*, *ſed fidem non obligo*: quo denotant ſe habere propoſitum, & animum talem rem faciendi, quamvis nolint obligari ad non mutandum propoſitum. Unde ſi poſtea non faciant, non ſunt mentiti, propter dictam rationem. Unde in præſenti caſu Magiſter non ſolum voti tranſgreſſor dici nequibat, verum nec peccavit propoſitum tantum non ſervando.

C A P U T IV.

Alexander III. *Univerſis Abbatibus* a *Ciſtercien. Ordinis per Angliam conſtitutis.*

SCripturæ ſacræ teſtimonio declaratur, quod ſpiritualis homo propoſitum non mutat, cum pro ſalute animæ ſuæ aliquid utilius meditatur. Inde eſt, quod veſtris juſtis poſtulationibus inclinati, vobis indulſimus, quatenus ſi quis ſepulchrum Dominicum, vel alia limina Sanctorum viſitare propoſuerit, & infirmitate, vel alia rationabili cauſa occurrente, apud vos religionis habitum aſſumere, atque Deo ſervire voluerit, libere eum recipere valeatis, nec rei voti facti habeantur aliquatenus, qui temporale obſequium in perpetuam noſcuntur religionis obſervantiam commutare.

NOTÆ.

1 a *CIſtercien.*) Ita legitur in 2. collect. *ſub hoc tit. c.* 2. ex qua inſcriptionem, & litteram tranſcribo, & ni fallor, ideo Raymundus omiſit ea verba, *Abbatibus Ciſterc. Ordinis per Angliam*, ne ſpecialiter conſtitutio hæc referretur ad eos, qui Ciſtercienſium Ordinem profiterentur, non ad alios: nam cum per compilationem in hoc volumine generalis eccleſiaſtica lex judicetur, in conſequens putavit eam dirigi ſpecialiter Prælatis Ciſterc. Angliæ. Ex eadem etiam cauſa, ut exiſtimo, omiſit verbum, *indulgemus*, ne crederetur in præſenti referri ſpecialem indulgentiam: ut jam notavit Pater Suarez *tom.* 3. *de relig. l.* 6. *c.* 14. *n.* 6. Etiam omiſit verba: *Sepulchrum Dominicum*, *&c.* ut tolleretur ambiguitas. an Alex. III. tantum ageret de votis incompatibilibus cum ſtatu religioſo ipſo, an vero generaliter de omnibus eſſet exaudiendus, ut infra dicemus.

COMMENTARIUM.

2 *Concluſio refertur, & probatur.* IN præſenti textu ſequens deducitur aſſertio: „ Omne votum commutabile eſt propria auctoritate in votum ſolemne religionis. “ Quæ concluſio probari poteſt *ex c. pervenit*, *el* 2. *de jurejur. c. admonere*, juncta Gloſſa *verbo Monaſteriis*, 33. *qu.* 7. *c. deſponſatam*, *c. Agathoſa*, *c. ſcripſit* 27. *q.* 2. *l. fin. in fine princ. Cod. de Epiſcop. & cleric. authent. de nuptiis*, §. *diſtrahuntur*, *in c. fin.* 19. *qu.* 3. D. Thomas 2. 2. *qu.* 88. *art.* 12. Illuſtrant ultra congeſtos a Barboſa *in præſenti*, *& l.* 1. *juris Eccleſ. c.* 42. *n.* 1. Tamburinus, *de jure Abbat. diſp.* 6. *tom.* 3. *q.* 27. *n.* 9. Caſtropalao, *tr.* 16. *diſp.* 2. *punct.* 8. Layman *l.* 4. *ſummæ*, *tract.* 5. *c.* 10. Diana *p.* 3. *tract.* 6. *reſol.* 65. Garcia, *tom.* 1. *polit. tract.* 3. *difficult.* 3. *dub.* 2. Bruno Chaſſaing. *tract.* 4. *c.* 6. *propoſ.* 1. Pet. Gregorius *l.* 3. *partit. tit.* 2. *c.* 7.

3 *Impugnatur prædicta aſſertio.* Sed hæc aſſertio, omiſſis adductis ſupra *in cap.* 1. difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam votum ſimplex, & ſolemne æqualiter apud Deum obligant voventem, *cap. rurſus*, *qui clerici vel vovent. cap. ſi quid bonum*, *cap. viduas*, 27. *qu.* 1. *cap. licet*, *hoc tit.* ſed votum religionis ſolemne non eſt commutabile propria auctoritate: ergo nec ſimplex. Augetur hæc difficultas ex eo, nam qui juravit matrimonium contrahere cum aliqua fœmina, ſi poſtea velit religionem ingredi, primam promiſſionem prius tenetur implere, *cap. commiſſum*, *de ſponſal.* ergo etiam votum antea factum debet prius adimpleri. Augetur ſecundo, nam ſtatus Epiſcopalis perfectior eſt, quam religioſus, *cap. niſi cum pridem*, §. *nec putes*, *de renunc. cap. ſi religioſus*, *de elect. lib.* 6. ſed ille, qui promiſit religionem ingredi, ſi eligatur Epiſcopus, prius debet religionem ingredi, quam conſecretur in Epiſcopum, *cap. perpetuas*, *hoc tit.* igitur quia per ſtatum perfectiorem non liberatur quis a votis jam emiſſis. Facit etiam textus *in cap. qui poſt* 5. *de regul. in* 6. ubi qui emiſit votum ingrediendi certam religionem, ſi in alia profeſſionem emittat, pœnitentiæ ſubjicitur; & tamen eo caſu votum ſimplex ingrediendi religionem commutavit in perfectius, videlicet votum ſolemne, & nihilominus punitur; igitur quia non licet omne votum in ſolemne religionis commutare. Deinde contra rationem ab Alexandro adductam ita inſurgo: Servitus conſtituit temporale obſequium, cum ſervi per manumiſſionem, & alios plures modos liberi efficiantur, *l.* 1. *ff. qui ſine manumiſſione*, *l.* 1. *ff. de manumiſſ.* ſed temporale hoc obſequium in perpetuum religionis propria auctoritate commutari non poteſt, *cap. generalis*, *cap. ſervus*, 54. *diſtinct.* ergo non omne votum, ſeu obſequium temporale eſt commutabile in perpetuum. Nec ſatisfacies ſi dicas, in hoc caſu verſari tertii præjudicium, & ita ſine ejus voluntate commutationem hanc obſequii temporalis in perpetuum fieri non poſſe: nam etiam in votis expeditionis Terræ ſanctæ, aut dandi certam eleemoſynam quotidie verſatur tertii intereſſe: igitur nec per ingreſſum religionis commutari propria auctoritate poſſunt.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens conſtitutio, cujus ratio aſſignatur ad ipſo Alexandro III. in illis verbis: *Nec rei voti facti habeantur*, &c. Cum enim votum ſolemne religionis ſit adeo perfectum, ut omne aliud reſolvat, *cap. voluit* 33. *qu.* 5. Gloſſa *in cap. monachum* 20. *qu.* 4. adeo ut in jure civili matrimonium conſummatum per ingreſſum religionis diſſolvatur, *authent. de nuptiis*, *collat.* 4. §. *diſtrahuntur*; votum enim profeſſionis religionis acceptabilius eſt Deo ceteris votis, quia ſtatus religionis perfectior eſt aliis, Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6. *&* 10. dirigaturque ad charitatem, quæ eſt prima virtus, *cap. charitas* 12. *de pœnit. diſtinct.* 2. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 184. *art.* 1. *quæſt.* 2. inde ſicut lumen ſtellarum a lumine ſolis, quod eſt majus, abſorbetur; ſic alia vota per votum ſolemne profeſſionis ceſſant; & quia nemo debet impediri ad ſtrictiorem, & perfectiorem ſtatum tranſire, *cap. licet*, ubi probavi, *de regul.* ideo recte docetur in præſenti, 4 *Traditur dubitandi ratio.*

BIBLIOTECA CENTRAL

ſenti, omne votum eſſe commutabile in votum religionis, & omnia vota antea emiſſa ceſſare per ſolemnem profeſſionem. Nec intereſt, quod votum ſit compatibile cum ipſo ſtatu religioſo, vel non, ut votum jejunandi certis diebus, aut recitandi officium divinum. Ratio eſt, quia illa vota, & ſimilia ſunt de operibus particularibus; profeſſio vero religionis eſt tota vita hominis; & ideo in illa cetera includuntur, tanquam particularia in univerſali; & quia ſufficit profitenti religionem illius onus ſuſtinere, diſciplinamque & vitæ inſtitutum ſervare. Facit Anſelmus *lib. 3. epiſt. 33.* „ Audivi, „ frater mi, quia antequam monachus fieres, in ægritudine „ voviſti te iturum ad S. Ægidium, & idcirco modo timi„ dus, & nimis ſolicitus es de voto illo ſolvendo: *Et paulo* „ *poſt*: Certus enim eſſe debes, quia cum te ipſum Deo to„ tum voviſti, ſolviſti omnia vota minora. “ Idem *epiſt. 154.* Unde licet in præſenti textu ageretur de voto peregrinationis, quod eſt incompatibile cum ſtatu religioſo, ut generalis reſpectu cujuſque voti maneret conſtitutio, Raymundus omiſit ea verba, *Propoſuerit viſitare*; & tantum Pontificis conſtitutionem compilavit. Quomodo tamen hæc commutatio fiat, an ex natura rei, vel gratia juris Pontificii docte exponit P. Suarez, *d. cap. 14. per totum*, & poſt eum Garcia, *d. dub. 2. per tot.*

5 Diſſolvitur ratio dubitandi. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, quia licet votum ſimplex ſolemni æquiparetur, ut quemadmodum culpæ mortalis reus eſt, qui frangit votum ſolemne ita & qui violat votum ſimplex; diſcrimen tamen verſatur inter ſimplex, & ſolemne votum, quia ſolemne votum cum ſit perfectionis, non eſt commutabile in aliud, niſi ſtrictioris ordinis, *c. licet, de regul.* votum vero ſimplex cum ſit imperfectius, commutabile eſt in votum ſolemne religionis. Nec obſtat textus *in d. c. commiſſum*, cujus interpretationem dedi *in c. 2. de converſ. conjug.* & latius dabimus in ejus commentario. Nec obſtat textus *in d. c. qui poſt, de regul.* nam dicendum eſt, per ſolemne votum profeſſionis factæ in religione commutari votum ſimplex ſtrictioris religionis, ex præſenti textu; pœnitentia tamen illi injungitur, quia levitas animi, & remiſſio aliqua, & tepiditas ſpiritus aderant, quibus retrahebatur ab ingreſſu ſtrictioris religionis: unde licet in ejus textus ſpecie licite permaneat in religione laxiori; tamen pœnitentia illi injungitur, quia in ſtrictiori religione votum emiſſum adimplevit. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis, cui reſpondendum eſt dicendo, in omni actu duo principaliter deſiderari, ſcilicet voluntatem, & potentiam, *l. non omnes, ff. ſi certum petatur, l. cum te, Cod. de donation. ante nupt.* unde licet in ſervo voluntas ſit ingrediendi religionem, deficit tamen potentia, quia obſtrictus eſt Domino; cui perſonale obſequium præſtare cogitur: quare ejus vota ſunt nulla ex defectu poteſtatis, & irritantur a Domino; quare obſequium illud, etſi temporale, commutari non poteſt propria auctoritate in perpetuum religionis, ut docuit D. Thomas 2. 2. *quæſt. 88. art. 8.* & ex eo Sotus, *lib. 7. de juſtitia, quæſt. 7. art. 1.* Similiter etiamſi votum ſit reale in favorem tertii emiſſum, a quo ejus obligatio ſit acceptata, non commutatur per ingreſſum religionis, imo adhuc poſt profeſſionem adimplendum eſt.

C A P U T V.

Innoc. III. a *Strigon. Archiep.*

NON eſt dicendus voti tranſgreſſor, qui quod vovit, de auctoritate Sedis Apoſtol. juſta tamen ex cauſa diſtulerit adimplere. Sane ſignificavit nobis chariſſimus in Chriſto fil. n. Henricus *b* Hungariæ Rex Illuſtris, quod cum in regni *c* perturbatione conſilium, & auxilium tuum ſibi ſenſerit hactenus profuiſſe, utilitati ejus non modicum derogares, ſi Hieroſolymam (ſicut ex voto teneris) regno pergeres impacato. Cum nobis igitur immineat de honore ipſius Regis, & ſtatu Regni Hungariæ ſolicite cogitare, fraternitati tuæ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus non prius iter arripias Hieruſalem adeundi, quam Regnum ipſum fuerit tranquilitati priſtinæ, faciente Domino, reſtitutum, vel ſuper hoc receperis ab Apoſt. Sede mandatum. Dat. Later.

N O T Æ.

1 a STrigon.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & in epiſtolis Innoc. Coloniæ editis *fol. 3.* ex quo regeſtro ita reſtituo litteram, & inſcriptionem hujus textus. De Strigonienſi diœceſi egi *in c. fin. de poſtul. Prælat.*

2 b *Hungariæ.*) Hungaria, quæ nomen ab Hunnis, ſeu Ungaris populis ex Scythia profectis, qui eam incoluerunt, habere videtur, Pannoniam, & ultra Danubium Jarigum, & Dacorum regionem fere omnem occupat, a Dravo fluvio ad Meridiem ſumit initium; a Septemptrione a Sarmatis, quos Colonos dicemus; ab Occaſu Auſtriam habet, ſuperioris quondam Pannoniæ caput; ab Oriente Myſiam, quam Retianam nunc appellant; Danubius maximus fluvius per medium interfluit, atque in duas partes, nempe ulteriorem, & citeriorem ſcindit; Citerioris Hungariæ caput eſt Buda, regni ſedes, ut poſt Ptolomæum, & Hortelium referunt Bonfidius, & alii ſcriptores, & deſcriptores illius regni.

c *Perturbatione.*) Mortuo enim Vela, vel Bella III. Hungariæ Rege, Henricus, alias Hemericus, ejus filius natu major in regno legitime ſucceſſit; Andreas vero frater minor, de quo in præſenti textu, & ſequenti agitur, conſpiratione Magnatum, fratrem ejicere, & ſpoliare conabatur: ventum fuit ad arma, & acies utrimque prodierunt; de qua conſpiratione Innocentius Abbati S. Martini ita ſcribit *l. 1. epiſt. in edit. Coloniæ fol. 3.* Ex litteris, quas chariſſimus in Chriſto fil. n. Henricus Hungariæ Rex Illuſtris ad Sedem Apoſtolicam deſtinavit: nobis innotuit, quod contra Serenitatem Regiam cum nobili viro A. Duce, fratre ipſius, temere conſpiraſti, cui etiam adhuc diceris inhærere. Cum igitur felicis memoriæ Cæleſtinus Papa prædeceſſor noſter ſub pœna excommunicationis univerſis in Hungaria conſtitutis curaverit inhibere, ne dicto Duci contra ſalutem Regiam conſilium darent aliquod, vel juvamen: Nos tibi, quem publica fama contra ipſius prædeſſoris noſtri prohibitionem (ſicut dicitur) veniſſe demonſtrat, ſalutationis alloquium denegantes, ad noſtram duximus præſentiam evocandum, per Apoſt. tibi ſcripta mandantes, quatenus uſque ad feſtum Exaltationis S. Crucis proxime venturum, noſtro te conſpectui repræſentes, ad objecta ſufficienter, & rationabiliter reſponſurus. „ Unde his temporibus valde turbata fuerat ipſa Hungaria, ut referunt Æneas Silvius *in epit. decad. lib. 6.* Bonfidius, & alii, quos in ſequenti textu laudabimus. Et cum Henricus ope, & auxilio Strigonienſis Epiſcopi ſedare diſcordiam intenderet, ipſe Epiſcopus conſuluit Innoc. III. utrum votum, quod fecerat Hieroſolymam adeundi, poſſet differre interim, dum paci, & quieti regni Hungariæ intendebat. Cui reſpondet Innocentius in præſenti textu, ipſum non ideo tranſgreſſorem voti eſſe, eo quod ut ſedarentur diſcordiæ civiles, non poterat diſcedere ab Hungaria, & proficiſci in Hieroſolymam, ut in alio ſimili caſu ipſe Innocent. ſcribit *l. 2. regeſtr. 14. epiſt. 133.* in hæc verba: „ Dilectus filius nobilis vir Vvalterus, Dominus de Aveſnis, tranſmiſſa nobis petitione monſtravit, quod cum affixo ſuis humeris ſigno crucis ad ſubſidium Terræ ſanctæ voverit proficiſci, & ſe ad iter peregrinationis accinxerit exequendum, B. Subdiaconus frater ſuus, Cantor quondam Eccleſiæ Laudun. qui devaſtaverat, Dei timore poſtpoſito, & abjecto habitu clericali, hoſtiliter terram ſuam incendio multiplici, & rapinis, accinctus, baltheo militari ab ipſo Vv. monitus aſſecurare voluit uſque ad ejus reditum dictam terram. Sed ab eo recedens animo indignandi, eidem fratri, & ejus terræ graviter adverſatur. Unde cum ex diſceſſu ſuo irreparabile damnum per ipſum B. ſibi, ac ejus terræ timeat proventurum, nobis humiliter ſupplicavit, ut propter neceſſitatem hujuſmodi, ad exequendum votum emiſſum, ſibi, & familiæ ſuæ concedere dignaremur inducias competentes. Unde nos venerabilibus fratribus noſtris Sveſſion. & Melden Epiſcopis, & dilecto filio Abbati Longi Pontis Sveſſionen. Diœc. noſtris dedimus litteris in mandatis ut auctoritate noſtra dilationem exequendi votum peregrinationis prædictæ, quandiu eis conſtiterit durare hujuſmodi, abſque dolo, & fraude, neceſſitatis articulum, concedant eiſdem, ipſum, & familiam ſuam non permittentes ſupra hoc ab aliquo moleſtari. Ita quod eo ceſſante, ad noſtrum conſilium & mandatum reddat Domino quod promiſit in terræ ſanctæ ſubſidium properando. Et interim ad ſubventionem ipſius juxta poſſibilitatem ſuam, quemadmodum cum fratre Aimaro Theſaurario domus militiæ Templi Pariſ. cui ſupra hoc ſcribimus, poterit convenire: competens mittat ſubſidium: cum ſicut pro certo didicimus, eo plus ſolito indigeat ipſa terra. Ne igitur occaſione cautionis, quam recepiſtis ab ipſo, cum relaxaſtis excommunicationis ſententiam, quam pro eo, quod votum non exequebatur emiſſum tuliſtis in eum, mandatum noſtrum valeat impediri: præſentium vobis auctoritate mandamus, quatenus permittatis, ut juxta præſcriptam formam in ipſo negotio procedatur. Datum Later. III. Idus Decemb. Pont. N. anno XIV. “

C A P U T VI.

Nobili viro A. a Duci de proſecutione voti Regis Hungariæ patris ſui defuncti.

LIcet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, & neceſſitas in votis locum non habeat, ſed voluntas; uſque adeo tamen ſolutio *b* neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine propriæ ſalutis diſpendio alicui reſilire non liceat ab his,

BIBLIOTECA CENTRALA

his, quæ ſponte, ac ſolemniter repromiſit. Accepimus ſiquidem, quod cum inclitæ recordationis *c* B. quondam Rex Hungariæ pater tuus ageret in extremis, & de ſua penitus convaleſcentia deſperaret, votum quo voverat Domino Hieroſolymit. provinciam in forti manu, & brachio extenſo, corde tamen humili, & ſpiritu viſitare, ſub interminatione maledictionis paternæ commiſit tuæ fidei exequendum: & tu intellecta pia voluntate parentis, aſſumpto crucis ſignaculo; te id impleturum ſine dilatione qualibet promiſiſti. Verum eodem patre tuo ſublato de medio, cum Hieroſolymitanum iter te accipere ſimulaſſes, aſſumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum, & regnum Hungariæ convertiſti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum uſus conſilio commiſiſti. Nos autem, quos diebus iſtis ad Pontificatus officium (licet immeritos) Dominus evocavit, tam paci Regni Hungariæ, quam tuæ volentes ſaluti conſulere, Nobilitatem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, ac per Apoſtolica tibi ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus poſtpoſitis ceteris ſolicitudinibus, uſque ad feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis proxime venturum, debitum acceptæ Crucis exſolvens, propoſitum iter arripias, & humiliter proſequaris. Ne ſi onus tibi a patre injunctum, & a te ſponte ſuſceptum occaſione qualibet detrectaveris, paterna te reddas ſucceſſione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recuſaveris onera ſupportare. Sciturus ex tunc anathematis te vinculo ſubjacere, & jure quod tibi, ſi dictus Rex ſine prole decederet, in Regno Hungariæ competebat ordine *d* genituræ, privandum, & Regnum ipſum ad *e* minorem fratrem tuum, appellatione poſtpoſita devolvendum. Datum Later. IV. Kalend. Februarii.

N O T Æ.

1 a ADuci.) Andreæ legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* & in hac ſexta, & ex epiſtolis Innocentii III. editis a Sirleto *fol. 4.* ita reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus.

b *Neceſſaria eſt poſt votum.*) Conſonat in terminis ipſe Innocent. *l. 4. regeſtr. 16. epiſt. 36.* ubi Duci, & populo Venetorum ita ſcribit: „ A memoria veſtra non excidit, quam ſolemni voto vos ad Terræ ſanctæ ſubſidium adſtrinxiſtis. Licet autem propoſitum veſtrum ad alia poſtmodum declinaverit, votum tamen nihilominus in ſua firmitate permanſit, quia etſi cuique ſit in vovendo libertas, eſt tamen neceſſitas in reddendo, cum ſit ſcriptum: Vovete, & reddite Domino Deo veſtro. Quorum primum pertinet ad conſilium, ſecundum pertinet ad præceptum. Cum igitur opportunum tempus vobis immineat reddendi Domino vota veſtra, univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, per Apoſtol. vobis ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus vos taliter præparetis, quod non tranſgreſſores voti, ſed executores diligentes inveniamini, & fideles. Porro certo ſcientes, quod ſi forte divino timore poſtpoſito neglegeritis efficere quod mandamus, grave vobis immineret ſalutis diſpendium apud Deum, & infamiæ quoque opprobrium apud mundum, quemadmodum e contrario ſi quod vobis injungimus, curaveritis adimplere, & laudem apud homines temporalem, & mercedem apud Deum merebimini ſempiternam. “ Ex Salomonis ſententia ajebat Salvianus *de providentia, pag. 71.* melius eſt non vovere, quam poſt votum promiſſa non reddere: quam ſapientiſſimi Regis ſententiam his verſibus expreſſit egregius Eccleſiaſticus Paraphraſtes Jacobus Auguſtinus Thuanus.

Nec votis damnas obſtrictam exſolvere differ
Religione fidem: quiſquis temeraria vota
Nuncupat, ille Deo inviſus. Quod voveris ergo
Redde Deo: melius longo eſt, & tutius illud,
Nihil voviſſe Deo, quam non perſolvere votum.
Ergo memor linguæ effrantis preme cautus habenas,
Ne miſerum infando caput obliget illa piaclo:
Non eis errorem turpi prætexere culpæ,
Caſta Dei coram ſi præſtes vota miniſtro,
Profuerit. Juſta Deus incandeſcet ab ira,
Et tua facta dabit vento rapienda fugaci.

Satius eſt enim non vovere, quam votum factum non adimplere, *c. ſcimus 9. §. quicumque 12. q. 1. c. ſunt quidam 1. 17. q. 1.* Bernard. *in tract. de precep. & diſpenſ.* ibi: „ Benedicti regu„ la omnibus proponitur, imponitur nulli: prodeſt, ſi devo„ te ſuſcipitur; non tamen ſi non ſuſcipitur, obeſt. “ Hoc enim voluntarium, non neceſſarium: attamen hoc, quod dico voluntarium, ſi quis ex propria voluntate ſemel admiſerit, & promiſerit, tenendum profecto, in neceſſarium ſibi converti; quod & in contractibus procedere docetur *in l. in commodato, §. ſunt, ff. commodati, l. ſicut, C. de O. & A.* Illuſtrat Petrus Greg. *l. 3. de repub. c. 5.*

2 c *B.*) Bella videlicet, tertius Hungariæ Rex.

d *Ordine geniture.*) Licet ſucceſſionem in Regnis eſſe juris hæreditarii, ex hæreditariæque ſucceſſionis regalis æſtimari debere cenſuerint Emanuel Coſta *de regn. ſucceſſione 3. p. n. 2.* Garcia *de expenſ. 3. p. c. 16. n. 5.* Martha *de ſucceſſ. legal. 3. p. q. 1. art. 2. n. 59.* Lara *in l. ſi quis a liberis, §. idem, n. 136.* Pelaez *de majorat. 4. p. q. 1.* Robles *de repræſentat. l. 3. c. 16. n. 30.* Matienzo *in l. 3. tit. 7. gloſ. 3. l. 5. recopil.* verius tamen eſt, ſucceſſionem in Regnis ſpecialiter, ac proprie ex ordine genituræ, & ſanguinis jure deferri, ut ſupponitur in præſenti, & *in c. intellecto 31. de jurejur. c. grandi, de ſupplend. neglig. l. 6.* quia neque, ut hæreditas ex teſtamento Regis prædefuncti, neque ut ab inteſtato dividenda inter plures ejuſdem gradus uſque ad decimum; ſed uni ex Regnorum lege, eique primogenito, aut proximiori, etiam ultra decimum gradum, & in infinitum, & quamvis ultimi Regis hæres non ſit; nec exhæredationi, diviſioni, aut aliis, quam ipſius Regni oneribus obnoxia ſucceſſio regni defertur ſolo genituræ, & ſanguinis jure. Habet itidem adſtipulatores poſt Gloſſam *verbo Dignitate, in c. ſcripſit 26. 27. qu. 2.* Baldum *in d. c. unic. n. 6. verſ. Et idem in regno, de feudo Marchiæ,* Joan. a Terra Rubea *tr. 1. contra rebell. concluſ. 11. & 12.* Guill. Monſerratum, Amadeum de Ponte, Mires, & Peregrinum laudatos ſupra, ex aliis Lupum, & Palac. Rub. *de retent. Regni Navarræ, 5. p. §. 6. verſ. Regnum quidem,* Ludovic. Molin. *de primog. l. 3. c. 6. n. 9. & l. 1. c. 2. n. 10. & c. 8. n. 2. & c. 9. n. 3.* Greg. Lopez *in l. 4. gloſſ. 1. tit. 15. partit. 2.* Valenzuel. *conſil. 198. in princ.* Molinam Theolog. *diſp. 626. n. 8. & ſeqq. & diſp. 627. n. 2.* ex innumeris Caſtillum *l. 3. controv. c. 19. n. 117.* Nigr. Cyriac. *tom. 3. controv. 402. n. 8. & ſeqq.* Robles *de repræſent. l. 1. c. 9. n. 7.* & plene *l. 3. c. 16.* Azor. *2. part. inſtit. mor. l. 11. c. 2. qu. 13.* Petrum Greg. *l. 7. de Repub. c. 12. n. 1.* Arniſeum *l. 2. de repub. c. 2. ſect. 7. n. 6.* Luſitan. Joan. Salgad. de Aravio *de lege Regia Portug. diſ. 2. n. 44. & ſeqq.* River. *de ſucceſſ. Portugal. p. 1. n. 13. & ſequent.* ubi Tapia *in addit. litter. S,* Joan. Ant. Lanar. *conſ. 1. n. 23. & ſeq. l. 1.* & extra controverſiam etiam eſt, vel apud eos, qui neque hæreditario, nec ſanguinis jure in Regnis ſuccedi, ſed tertio quodam, & regnorum proprio ſucceſſionis genere aſſerunt, ut argumento *ex d. c. grandi,* poſt Purpur. *conſ. 429. n. 3. l. 2.* ait Zaſius *conſ. 8. n. 10. l. 1.* Alex. Raudenſ. *tom. 1. conſ. 1. n. 150. & 153.* Caſtro *in Portug. 1. p. c. 1. ſect. 1.* Aug. Grot. *l. 2. de jure belli, c. 7. n. 19. & 25.* Et hanc ſucceſſionem ſanguinis, ſeu Gentilitiam, in Regnis ſucceſſoriis eſſe juris gentium, late probant P. Greg. *l. 7. de repub. c. 4.* Mariana *l. 1. de Regis inſtit. c. 3.* Salcedo *l. 4. de regim. Princ. c. 1. n. 16.* Bodinus *l. 2. de rep. c. 3. & l. 6. c. 5.* pluribus relatis Illuſt. Ramos *in Syntag. pro Epiſcopat. Luſit. fol. 2. nu. 4.*

e *Ad minorem fratrem.*) Cum alias ipſe Andreas præferendus eſſet ut major ætate; quæ prælatio in Regni ſucceſſione majoris natu inter alios ejuſdem gradus, & ſexus cœpit cum ipſis regnis ex præſcripto naturalis rationis, & juris gentium. Perſeus apud Livium, *l. 40. oratione de Regno Macedonico contra fratrem Demetrium,* ibi: „ Regnare utique vis? huic ſpei tuæ obſtat ætas mea, obſtat gentium jus. *Et ſtatim*: Cupit Re- „ gnum, & quidem ſcelerate cupit, qui tranſcendere feſti- „ nat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gen- „ tium: obſtat frater major. “ Juſtinianus *l. 2. c. 10.* Ex his Artamenes maximus natu ætatis privilegio regnum vindicabat; quod jus, & ordo naſcendi, & natura ipſa gentibus dedit, *l. 2. tit. 15. part. 2.* faciunt textus *in l. fin. ff. de fide inſtrum. l. cum pater 77. §. pater 21. ff. de legat. 2.* Illuſtrant Gamma *deciſ. 385* Tiraquel. *de primog. q. 4. n. 31.* Illuſt. Ramos *ubi proxime, n. 7.* Pet. Gregor. *l. 7. de Rep. c. 5.* Cyriac. *tom. 3. controv. 402.* Nec intereſt, an filius major natus ſit ante adeptam dignitatem, ſeu Regnum, ut late probat caſu hoc Bullæ adducto Baſil. Legion. *q. 4. ſchol. per tot.* 3

COMMENTARIUM.

ANtequam præſentis textus diſputationem aggrediamur, ejus caſus ex hiſtoricis Hungariæ repetendus eſt. Bella tertius Hungariæ Rex votum fecit proficiſcendi in Hieroſolymam, ut juvaret expeditionem pro recuperanda Terra ſancta, illis temporibus ab Innocentio III. optatam, & curatam; ſed cum infirmitate præventus illud adimplere nequiret, non propter perturbationem Regni, quæ tunc nulla præceſſerat, ut voluit Pancirola *l. 2. var. c. 290.* Andreæ filio ſuo ſecundogenito onus adimplendi votum illud ſub interminatione maledictionis paternæ injunxit; qui promiſit votum illud impleturum: quare defuncto Bella, & ſuccedente in Regno Hungariæ Henrico, ſeu Emerico, ejus filio primogenito, ipſe Andreas crucis ſigno aſſumpto, cum exercitu ſimulavit ſe Hieroſolymam properare; at contra fratrem acies, armaque movit, ut conſpiratione Magnatum illum ex Regno ejiceret, ſceptrumque occuparet. Sed cum ventum eſſet ad arma, acieſque utrimque prodiiſſent, Henricus depoſitis armis, omnique deſtitutus comitatu, regale ſceptrum manu geſtans, per fraternas acies delatus, quærens quis tandem ille foret, qui Regio ſanguini manum injicere auderet, Rex, & victor ſimul acclamatus fuit. Hæc ſciens Innoc. III. anno 1. ſui Pontificatus, Jeſu Chriſti videlicet 1200. præſentem epiſtolam ſcripſit Andreæ, hortans, monens & jubens, ut votum a patre emiſſum, & a ſe promiſſum adimpleret uſque ad diem Exaltationis S. Crucis, alias ex eo die ipſum anathematis vinculo obnoxium ſubjacere, & ſimul hæreditate paterna eſſe privandum, jureque, ſi quod habiturus eſſet ad regnum, defuncto Henrico ſine liberis. Andreas licet ab Innocent. III. ſæpe excitatus varias excuſationes proponens, valde remiſſus fuit; interim defuncto Henrico Rege, & paulo poſt diem functo Ladiſlao ejus filio, Rex Hungariæ coronatus fuit, & triennium aſſignatum ab Innocentio, ut prædictum votum adimpleret; ut con- 4

ſtat ex epiſt. 222, *l.* 3. *regeſtr.* 15. ipſius Innocentii, ibi: „Oblatis nobis ex parte tua petitionibus quantum cum Deo poſſumus, grato concurrentes aſſenſu, ad exequendum votum, quo Domino promiſiſti te ad Terræ ſanctæ ſubſidium profecturum, Serenitati tuæ triennium indulgemus, infra quod ſic te ſtudeas præparare, ut ad magni Regis obſequium, tu quaſi Rex magnus magnifice proficiſcens, dilationis incommodum ſubventionis commoditate reſtaures, & ſequenti doceas apparatu, te non ad voti dilationem emiſſi, ſed ſubventionem plenariam inducias poſtulaſſe. De Principibus vero tuis non præceſſuris te in ſubſidium Terræ ſanctæ, nihil ad præſens providimus ſtatuendum, cum adhuc nihil certi de ipſorum propoſito teneamus: ſed cum opportuno tempore fuerimus requiſiti, neceſſarium conſilium apponemus, &c. “ Et tandem anno 1217. coactus ab Honorio III. & Joan. Cardinali Columnenſi, profectus fuit Hieroſolymam, ubi non per triennium, ut Blondus *lib.* 2. *decad.* 7. refert, ſed vix trimeſtri tempore illic commoratus abſceſſit, ut tradunt Joan. Thurozius *in chron. Hungar. part.* 2. *c.* 75. Pet. Ranzenus *in epit. rer. Hungar. indict.* 5. Odoricus Raynald. *tom.* 13. *annal. ad annum* 1198. *n.* 11. Bonfidius *rer. Hungaric. decad.* 1. *l.* 7. cujus intempeſtivi receſſus cauſam Andreas Honorio III. ſcripſit ex eo, quia Regnum variis diſſenſionibus agitatum, diutius deſerere nequiret: ſed aliam cauſam fuiſſe præcipitati reditus, ex Bonfidio refert Spondan. *in continuat. Baronii, anno* 1217. *n.* 9. Deceſſit tandem Andreas anno 1238. poſtquam regnum tenuit 32. annos, ut ex hiſtoricis Hungariæ refert Giron. *in notis ad textum in c. intellecto* 33. *de jurejur.*

5 Sed præſens Innocentii III. interminatio, ſeu ſententia, difficilis valde redditur ſequentibus juris principiis. Primo, quia cum in legitima portione filio a patre debita nullum gravamen apponi poſſet, *l. quoniam, Cod. de inoffic.* quia portio illa non eſt lucrum teſtamentarium, ſed quaſi debitum patrimonium, *l. ſi quis legatum,* §. *fin.* ubi Gloſſa, *C. de codicil.* & non ex judicio teſtatoris provenit, ſed legis providentia, *l. ſi adrogatos* 22. *ff. de adopt.* non ſolum civilis, verum & naturalis, *l. cum ratio* 7. *ff. de bonis damnat, l. ſcripto, ff. unde liberi, l. nam etſi, ff. de inoffic. c. ſi pater, de teſtam. in* 6. igitur in præſenti, ex eo quod Andreas parentis votum non ſolviſſet, & onus illud a patre illi fuiſſet injunctum, privari non debebat ſucceſſione paterna. Secundo, nam regnum jure ſanguinis deferri, & non hæreditario, ſupra probavi, & docent Gomez *in l.* 40. *Tauri, n.* 71. Peralta *in l.* 3. §. *qui fideicommiſſ. n.* 86. *ff. de hered. inſtit.* Padilla *in l. unum* 67. §. *ſi de Falcidia, n.* 16. *ff. de legat.* 2. Acoſta *in tract. de patr. & nepot. pag.* 52. Molina *l.* 1. *de primog. c.* 9. Mieres *eod. tract.* 2. *part. q.* 4. *illat.* 1. P. Molina *de juſtitia, tr.* 2. *diſput.* 654. Alvarado *de conject. ment. l.* 2. *c.* 3. *ex n.* 18. Caſtillo *tom.* 5. *controv. c.* 89. *n.* 81. Fuſarius *de ſubſtit. q.* 317. *nu.* 15. Benedict. Pinel. *lib.* 2. *ſelect. c.* 8. *n.* 14. Garcia *de expenſis, c.* 16. *n.* 27. Parladorius *in ſequiſcent. diff.* 18. §. 7. & non ab ultimo poſſeſſore, ſed a primo accipi, vulgo docetur *ex l.* 3. §. *quæ vero, ff. de interdict. l. heredi,* §. *cum filiæ, ff. de vulgari, l. unum* 67. §. *de Falcidia, digeſt. de legat.* 2. *l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. *l.* 9. *tit.* 7. *partit.* 7. igitur ſicut exhæredare filium pater nequibat, nec Innocentius privare valebat ex eo, quod votum paternum non adimpleſſet. Quibus difficultatibus ut ſatisfaciant repetentes in præſenti, & alii congeſti a Barboſa, & Garanna hic, Covar. *in c. ſi heredes, n.* 9. *de teſtam.* Queſada *diverſ. qq. qu.* 32. *illat.* 14. Molina *de primog. c.* 9. *n.* 6. Stunica *de voto, q.* 4. *n.* 52. Cyriacus *tom.* 3. *controv. c.* 402. *n.* 26. varias adducunt interpretationes, inter quas novior, communiorque ſententia docet, Andream Ducem in præſenti caſu tria diverſa crimina perpetraſſe ob quæ tribus & ſeparatis pœnis ab Innocentio III. puniri, vel fore puniendum comminari poterat. Primum fuit, non implere patris volutatem, & onus ab eo injunctum negligere: cui reſpondet pœna privationis hæreditatis, quæ expreſſa eſt *in authent. hoc amplius, Cod. de fideicom. c. ſi heredes, de teſtam.* Alterum fuerat contemnere, nec ſolvere votum, quod fecerat, & cujus cauſa aſſumpſerat ſignum Crucis, ut Hieroſolymam in manu forti, ideſt cum exercitu viſitaret: cui reſpondet excommunicationis pœna. Tertium fuerat crimen læſæ majeſtatis in fratrem Hungariæ Regem; unde dignus erat privatione, non ſolum earum rerum, quas tunc poſſidebat, verum cujuſcunque futuræ ſucceſſionis, *l. quiſquis, C. ad leg. Jul. maject. l.* 2. *tit.* 2. *part.* 6. & ideo juſte potuit Innoc. III. ipſum privare jure, quod habiturus eſſet, ſi frater major ſine prole decederet. Sed hæc interpretatio profecto difficultates ſupra adductas non ſolvit; nam licet qui non obtemperavit voluntati teſtatoris, ejus ſucceſſione reddatur indignus, *d. c. ſi heredes,* cum ibi adductis; non tamen ideo privatur legitima portione ſibi ut filio debita: & ſi ob crimen læſæ Majeſtatis privabatur Andreas jure ſuccedendi in ipſo regno; quomodo ſtatim non declaratur incapax ejus ſucceſſionis, ſed tantum eam privationem minatur Innoc. III. ſi votum uſque ad exaltationem S. Crucis non adimpleverit? imo ſuperſtite adhuc ipſo Innocentio III. Andreas coronatus fuit, defuncto Ladislao Henrici filio, ut ſupra retuli. Unde deducitur, privationem illam ſucceſſionis Regni non comminari ab Innoc. III. ob crimen læſæ Majeſtatis in fratrem admiſſum, ſed ob negligentiam in voti ſolutione.

Quare hac interpretatione omiſſa, dicendum eſt, filium privari poſſe ſucceſſione paterna, nec querela inofficioſi ipſum impugnare poſſe patris diſpoſitionem, ſi gravamini injuncto a patre ipſe conſentiat, poſſeque ſub contraria conditione exhæredari, *l. non putavit* 8. §. *ſi quis ſua manu, ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* argumento legis *multi non votę, ff. de liber. & poſth. l. cum donationis, C. de tranſ.* docent Covar. *in c. Raynutius,* §. 2. *de teſtam.* Menchaca *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 10. *n.* 529. *ff. de cond. & demonſt.* Valdes *ad Roder.* Suar. *in l. quoniam, ampliat.* 10. *C. de inoff.* 6
Unde cum onus adimplendi votum in præſenti caſu filio aſſentienti injunctum fuiſſet, ibi: *Aſſumpto crucis ſignaculo promiſiſti*; ideo recte potuit per Innocentium III. privari ipſa ſucceſſione paterna, ſi patris voluntati non paruit, cui promiſit expreſſe votum adimplere. Ita docuerunt Covar. *in d. c. ſi heredes, n.* 8. *de teſtam.* Peralta *in l.* 3. §. *qui fideicommiſſum, ff. de hered. inſtit.* Molina *lib.* 1. *de primog. c.* 5. *n.* 5. Pereyra *de manu Regia c.* 14. *n.* 6. *fol.* 132. Gregor. *in l.* 4. *gloſſ.* 3. *titul.* 15. *partit.* 2. Bened. Pinellus *lib.* 2. *ſelect. c.* 8. *n.* 17. Cyriacus *tom.* 3. *controv.* 402. *ex n.* 24. Huic privationi propter negligentiam adimplendi votum a patre emiſſum, a ſe ſponte ſuſceptum, conſequens erat interminatio anathematis, qua cenſura plerumque Romanam Eccleſiam uſam in ſupremos Principes contumaces, jure certum eſt, ut conſtat ex exemplis adductis a Coriolano *in breviario, anno* 1513. & ex ſupra adductis *in capite, novit, de judiciis.* Etiam conſequens erat comminatio privationis Regni, ſeu juris ad illud, ſi Andreas contumax eſſet, & renuiſſet votum quod adimplere promiſerat, ſolvere, *capite alius, cum ſeq.* 15. *quæſt.* 2. *cap. venerabilem* 34. §. *unde, de elect. capite licet, de foro compet. capite excommunicatus* 13. §. *moneantur, de heret. capite ultimo, de pœnis, capite ad Apoſtolicæ, de re judic. lib.* 6. *Clement. unic. de jurejurando, extravag. unic. verſ. Sane* Joannis XXII. *ne ſede vacant.* Probant, & variis hiſtoriis illuſtrant plures congeſti a Barb. *tom.* 6. *in ſelect. ad textum in capite ſi Papa* 6. 40. *diſtinct.* Pereyra *de manu Regia, prælud.* 2. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 122. & *part.* 10. *tract.* 6. & *in additis ad eandem partem, tract.* 1. *reſol.* 5. quibus addendi ſunt Baronius *anno* 751. Antonius Auguſtinus *in epit. lib.* 1. *tit.* 16. Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 13. *ex n.* 39. Coqueus *in Antimorn. fol.* 21. Leo *contra Vuaramundum c.* 10. Zypeus *in hiatu Caſſan. fol.* 17. & 20. Bellarminus *in prolog. lib. de poteſt. Papæ,* Solorzanus *tom.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 22. *ex n.* 22. & *c.* 23. & 24. Salcedo *lib.* 3. *de regim. Princ. c.* 10. *differ.* 36. & *c.* 19. *differt.* 41. Lantdmeter. *lib.* 3. *de veteri mon. cap.* 3. §. *Tranſeo,* Marius Cutellius *de Eccl. libert. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 72. Cardinalis Jacobus Peronius *in concione ad Populum Franciæ,* quæ Latina extat *in continuat. hiſt. Tuani, lib.* 8. *ad annum* 1615. *pag.* 490. Illuſtr. Ramos *ad Alexand. VII. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 5. *n.* 22. Unde cum adeo gravis cauſa adeſſet in præſenti caſu, videlicet violatio fidei patri datæ, & contumacia in non adimplendo votum expeditionis in Terram ſanctam, ideo Innocentius III. comminatur privationem non ſolum ſucceſſionis paternæ, verum & juris, ſi quod habiturus eſſet Andreas ad Regnum Hungariæ, defuncto fratre ſine liberis. De obligatione adimplendi votum a defuncto emiſſum agit Marinis *lib.* 1. *reſol. c.* 165. qui ex aliis reſolvit, ſucceſſorem non teneri vota perſonalia adimplere, realia vero omnino, & ad id compelli poſſe per judicem Eccleſiaſticum.

CAPUT VII.

Innoc. III. a *Trecen. Epiſcopo.*

MAgnæ devotionis indicium, & ſinceræ in Chriſto tuæ fidei eſſe credimus argumentum, quod ut noviſſima tua Domino conſecrares, nec ſenectutis jam imminentis incommoda, nec diſcrimina viæ, nec te dubia fides, & inconſtans inconſtantia pelagi terruerunt, quin pro ſalute animæ tuæ ac libertate Trecen. Eccleſ. & devotione terræ nativitatis Domini Hieroſolymitanas provincias te diſponeres viſitare. Cum enim Trecen. Eccleſia (ſicut ex tua relatione didicimus) contra eccleſiaſticam libertatem indebitis gravaretur anguſtiis, & preſſuris, nec per alium quam per N. quondam *b* Campaniæ Comitem, tum in ultramarinis partibus conſtitutum, afflictionibus ejuſdem Eccleſiæ poſſe crederes de facili ſubveniri, confiſus de liberalitate ipſius, quem ſi ad eum accederes, tibi ſuper neceſſitatibus Eccl. tuæ credebas humiliter proviſurum, præter conſilium charorum tuorum ad ipſum propoſuiſti accedere, ac in ſignum peregrinationis, & devotionem terræ Orientalis, crucem Domini *c* aſſumpſiſti. Licet autem, ut non vacuus in conſpectu Domini appareres, ſed aliquos tecum manipulos in aream Domini cum exultatione deferres, ſermonem ad populum feceris, ut aliqui tecum aſſumpto crucis ſignaculo ſubirent itineris gravitatem; vix tamen unus inter omnes apparuit, qui verbum tuum reciperet, & impleret: tu vero, ut laudabile propoſitum ſine clauderes meliori, viam aggreſſus, cum *d* Placentiam perveniſſes, ſuper morte ipſius Comitis triſtes recepiſti rumores: propter familiam tamen diſſimulato mœrore, progreſſus in Thuſciam quoſdam familiares tuos obvios habuiſti, qui te vo-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

te volebant invitum etiam ab itinere revocare, aſſerentes iter tuum nec tibi, nec ultramarinis partibus expedire, cum Gallicanis omnibus exinde redeuntibus, terra illa defenſanda in Theutonicorum manibus remanſiſſet. Quamvis autem ſuper morte ipſius Comitis immenſam triſtitiam concepiſſes, & *e* præcipuam intentionem tuam eſſe conſpiceres jam fruſtratam, noluiſti tamen ſine conſilio Apoſt. Sedis, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra, ad propria remeare. Ingreſſus igitur poſtmodum Urbem, & in noſtra præſentia conſtitutus, intentionis tuæ propoſitum, ac ſtatum Trecenſis Eccl. nobis humiliter expreſſiſti, noſtrum, & fratrum noſtrorum conſilium cum devotione requirens. Venerabilis etiam frater noſter *f* Senonen. Archiep. Metropolit. tuus ſtatum Trecen. Eccleſ. & diſpendium, quod ex abſentia tua incurrere poterat, ſemel & iterum nobis per ſuas litteras intimavit: propter quod diſpoſuimus deliberare cum fratribus, an cum eadem Trecenſi Eccl. miſericordiam faceremus, te ad gerendam ipſius ſolicitudinem remittentes; an (ſicut tenebaris ex voto) te iter arreptum perficere pateremur; & utrum horum, tam ſaluti tuæ, quam terræ Orientali potius expediret. Et quidem tria præcipue duximus in hoc negotio attendenda: Quid liceat: Quid deceat: Quid expediat. Quid liceat ſecundum æquitatem: quid deceat ſecundum honeſtatem; quid expediat ſecundum utilitatem. Sane non videbatur contra votum, & tam laudabilem propoſitum licitum, ut venires, cum vox exclamet *g* prophetica: Vovete, & *h* reddite Domino Deo veſtro: ut primum ad conſilium, ſecundum vero ad imperium referatur. Et in *i* Evangelio: Reddite quæ ſunt Dei, Deo. Votum enim iſtud non eſt dubium eſſe Dei, cui te obligaveras. Sed nec decere quomodolibet videbatur, cum ſit ſcriptum in Evangelio: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt Regno Dei. Et in *j* Geneſi uxor Loth, quæ retro reſpexit, in ſalis ſtatuam legatur fuiſſe converſa. Et in actibus *k* Apoſtolorum, Ananias, & Sapphhira, qui abjerunt retrorſus, ſancto Spiritui mentientes, a conſpectu Apoſtolorum Principis] mortui ſcribantur ſucceſſive delati. Præterea non videbatur aliquatenus expedire, cum ex abſolutione tua, ſi fieret, ſcandalum poſſet laicorum mentibus generari, dicentium: Ubi eſt Deus clericorum? & hoc exemplo credentium ſe ad voti obſervantiam non teneri, quod viderent per Eccleſiarum Rectores Apoſtolicæ Sedis auctoritate deponi, per quod grave diſpendium terræ Orientali contingeret provenire. Quod enim agitur a Prælatis, facile trahitur a ſubditis ad *l* exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moyſem *m* in Levit. Si ſacerdos, qui eſt unctus peccaverit, facit delinquere populos. Verum ætatis jam in te ſeneſcentis defectus, & canities, quæ vix labores, & dolores ſuos tolerare poterit etiam in quiete, in contrarium allegabant: & Eccleſiæ Trecenſis ſuſpiria, cui vinculo paſtoralis ſolicitudinis alligatus, ſine ipſius aſſenſu votum peregrinationis emittere forſitan non debueras: & dicti Metropol. tui, qui nos ut Trecen. Eccleſ. miſereremur, ſolicite invitabat inſtantia, nos in partem contrariam non modicum inducebant. Ipſum etiam, quod ex ſui forma ſanctum & honeſtum votum erat, ex perſona voventis minus licitum videbatur: quæ licet pennas habeat, quibus ſatagat advolare; ita tamen adſtrictæ ſunt nexibus præſidentis, ut liberum non habeat abſque ipſius permiſſione volatum. Cum enim juxta ſacrorum *n* canonum inſtituta clericus abſque Epiſcopi ſui licentia peregrinari non debeat, & Epiſcopus non minus, imo potius Sedi Apoſtolicæ ſit adſtrictus, videri poterat, quod abſque ejus generali, vel ſpeciali licentia votum peregrinationis, quo te tamdiu abſentares, emittere non deberes. Minus etiam votum ipſum terræ Orientali videbatur expediens, quæ plus pugnatorum ſubſidium, quam clericorum, quos & officium, & diſſuetudo reddit imbelles, miniſterium in inſtantis articuli neceſſitate requirit. Quamvis enim orationibus tuis, & aliorum terra illa vehementer indigeat, quia tamen jam impletum eſt verbum Dei dicentis: Venit hora, & nunc eſt, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem. Et infra: Spiritus eſt Deus, eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare: videri poterat, quod non minus in Eccleſia tua, quam in terra Orientali proficeres piis orationibus apud Deum in his, quæ pro liberatione ipſius juſte, ac humiliter poſtulares. Et utinam cum Moyſe poſſes in montem aſcendere, ut te manibus extenſis orante, Joſue pugnans in ſolitudine Amalechitas in ore gladii ſuperaret. Credebatur etiam, quod terræ Orientali magis accederet, ſi quod in tuis, & tuorum clericorum procurationibus fueras impenſurus, ſecundum alicujus religioſi arbitrium transferretur in ſubſidium bellatorum. Cum igitur in lege veteri, in qua non minus præceptum Domini obligabat, quam votum hodie obligat in Eccleſia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam redderentur Domino, ut primogenita Levitarum; quædam redimerentur, ut aliarum tribuum; quædam *o* commutarentur in aliud, ſicut primogenitum aſini, quod ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum etiam commutari poſſit in opus aliud pietatis, præſertim cum bonæ memoriæ *p* A. Papa prædeceſſor noſter votum peregrinationis etiam redimi poſſe, vel in aliud commutari *q* reſponderit requiſitus: non curantes quid os iniqua loquentium loquatur, dum tamen non recedamus a tramite veritatis, cum ſecundum Apoſtolum gloria noſtra ſit teſtimonium conſcientiæ noſtræ: & ſcandalum non curantes, præſertim quia non in tenebris, ſed in luce procedimus; de illius auctoritate ſecuri, qui cum audiſſet a diſcipulis, Nonne ſcis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt? reſpondit: Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Et juxta Apoſtolum: Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem: tibi pro te, & ſex famulis tuis de communi fratrum noſtrorum, & tam Archiepiſcoporum, quam Epiſcoporum, & aliorum prudentium conſilio, quos per Dei miſericordiam nobiſcum multos præſentes habuimus, licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutandi, ut omnes expenſas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui religioſo committas in neceſſarios uſus terræ illius ſine diminutione qualibet transferendas. Sic enim Orientali provinciæ, quæ plus tuis, quam te in articulo neceſſitatis inſtantis, indiget, tua ſubventione proficies, & Trecen. Eccl. tua præſentia, & regimine utilius providebis: ac per hoc animæ tuæ ſalubrius conſuletur. Laborem etiam laboribus recompenſes, ſolicitus inſtando vigiliis, devotius vacans orationibus, & jejuniis fortius te exercens, ac ſuper grege tuo vigilans ſolicitudine paſtorali. Ad hanc autem indulgentiam tibi de benignitate Sedis Apoſt. faciendam id etiam ſpecialiter nos induxit, quod iter tuum jam non videbatur ultramarinæ provinciæ fructuoſum, a qua fere omnes Galli remearunt. Et cum pro ſalute animæ tuæ, ac libertate Trecen. Eccl. per prædictum Comitem aſſequenda, præcipue votum peregrinationis emiſeris, eo ſublato de medio, quia ceſſaverunt cauſæ, facilius *r* ceſſare potuit & effectus. Nulli ergo, &c. Datum Laterani Idibus Martii.

NOTÆ.

1 a TRecen.) Ita etiam legitur in 3. collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & in epiſtolis Innocentii III. editis Coloniæ, *fol.* 32. ex quo regeſtro ita reſtituo litteram hujus textus. Epiſcopus hic Hervæus dictus Eccleſiam Trecen. rexit ex anno 1193. uſque ad annum 1223. de eo agitur *in c.* 25. *de præb. c. dilecti* 55. *de appel.* Ejus præclaram vitam exprimit epitaphium, quod in ejus ſepulchro legitur, & referunt Fratres Sammarth. *tom.* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 182.

2 b *Campaniæ.*) Campania, campeſtris, & plana provincia, unde illi nomen eſt, ut notavi *in c.* 1. *de corpore vit.* dividitur in ſuperiorem, & inferiorem: ſub inferiori Tricaſſes, Joignii, Baſſignii, Valages; in ſuperiori territorium Pertenſe collocatur. Primus Campaniæ Comes fuit anno 999. Hugo, vel Eudo, Theobaldi Bleſenſis filius e ſorore Conradi II. Imperatoris. Comitatus autem hic Coronæ Franciæ primum acceſſit ſub Philippo Pulchro per connubium cum Joanna filia Henrici Comitis Campaniæ. Ex Philippo nati ſunt Ludovicus, Hutinus, Philippus Longus, & Carolus Bellus, qui omnes ſucceſſive in Gallia regnarunt. Ludovicus autem unicam filiam reliquit, quæ ſucceſſit in Regno Navarræ, non tamen in Comitatu Campaniæ, & Bryæ, quia Coronæ dicebantur annexi, quemadmodum poſtea anno 1361. Joannes Rex indiſſolubiliter univit, ut refert Alteſſerra *de Ducibus & Comitibus, cap.* 12.

c *Crucem Domini aſſumpſiſti.*) Juxta morem fidelium, quem referam, & illuſtrabo in textu ſequenti.

d *Placentiam.*) De qua urbe nonnulla adduxi *in c. fin. de juram. calum.*

e *Præcipuam intentionem.*) Cum votum Epiſcopus ſuſcepiſſet non ſolum pro ſalute animæ ſuæ, verum etiam ut conſuleret Eccleſiæ propriæ apud Comitem Campaniæ.

f *Senonenſis.*) Michael videlicet, qui obiit anno 1199. De Eccleſia Senonenſi nonnulla adduxi *in c.* 6. *de conſtit.*

g *Prophetica.*) *Pſalm.* 75. *verſ.* 12. ibi: „Vovete & reddite „ Domino veſtro omnes, qui in circuitu ejus affertis munera.“

h *Reddite.*) *Matthæi c.* 12. *verſ.* 17.

i *Evangelio.*) *Lucæ c.* 9. *verſ.* 62.

j *Geneſis.*) *Cap.* 16. *verſ.* 26.

k *Actibus Apoſtolorum.*) *Cap.* 5. *verſ.* 5. & 10.

l *A ſubditis in exemplum.*) Conſonat caput 3. *hoc tit. in* 2. *collect.* efficaciam exempli & imitationis ſuperiorum in populis ſibi ſubjectis, & quod magis illorum facta, quam leges, & edicta in componendis, & corrigendis ſubditorum moribus operantur, ſatis probat Claudianus ibi: 3

—— Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Qui ultimus verſus jam in adagium tranſire videtur, ut conſtat